

"Хатынь":
45 гадоў
мемарыялу
С. 4 — 5

"Славянскі
базар": другі год
па-новаму
С. 6

На ростанях
бібліятэкі
будучыні
С. 7

Фестывальны
гід: чым здзівіла
Дуброўна?
С. 6

Ваенныя запісы
мастака
Мікалая Гуціева
С. 15

3 ліпеня Беларусь адзначыла Дзень Незалежнасці і 70-ю гадавіну вызвалення Радзімы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў

ТЫЯ, ХТО ВЫЗВАЛІЎ РОДНУЮ ЗЯМЛЮ...

Адна з работ выстаўкі
"Свято Перамогі"
ў сталічным Палацы мастацтва —
дыптых "Выратуй і захавай"
Андрэя Дубініна.
С. 8 — 9

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА
НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

Нам пашанцавала, бо канец мая быў не проста цёплы, а нават спякотны. Таму асноўнай ежай на дзённым маршруце было марожанае. А ваду, ад якой заходзіліся зубы, знаходзілі ў святых крыніцах. У Жылічы не трапілі, а вось Сынкавічы не абмінулі... Такім чынам, наш шлях 22 мая пралёг праз Зэльвенскі, Пружанскі ды Івацэвіцкі раёны. Натуральна, святымі мясцінамі не абмяжоўваліся. Словам, пабачылі шмат чаго, аднак ад пэўных уражанняў нават аскома з'явілася. Але хто сказаў, што журналіст змушаны пісаць толькі пра ўзнёслае, станоўчае ды прыемнае? Дый наша "аўтакрэда" засталася нязменным: "Што бачым, пра тое і пішам". На тым, так бы мовіць, і стаім...

Праекты развіцця

Карэта для Сапегі, а ў кавярні абед — у абед

Ад Сынкавічаў
праз Ружаны
і да Косава...

Царква абарончага тыпу выплыла неўзабаве, нібы зялёная выспа з нядаўна засеянага палетка. І чвэрці гадзіны не прайшло, а да яе ўжо "прычальваў" турысцкі аўтобус. Падаецца, з Гомельшчыны... Экскурсанты — спрэс маладзёны. Прыклад, як сівая мінуўшчына старанна працуе на дзень заўтрашня, — навідавоку. Але, разам з тым, выдавочна, што напачатку трэба дапамагчы гэтай мінуўшчыны ачысціцца, найперш, ад насленняў мінулага стагоддзя: сцены царквы-крэпасці да апошняга часу былі пафарбаваны савецкай блакітнай алейнай фарбай. Каб адкрыць схаваныя тямніцы, настояцель храма, айцец Арсеній ініцыяваў правядзенне ўнутраных рэстаўрацыйных работ, навуковым кіраўніком якіх Мініс-

тэрствам культуры прызначаны архітэктар Генадзь Лаўрэцкі.

За тры гады працы (зняцце слаёў фарбы адбываецца толькі ўлетку) змянілася шмат рэстаўратараў, рабочых, адны з якіх, па словах настояцеля храма, працавалі, каб набыць сабе алкагольныя напоі, іншыя — заробленыя за пару дзён карпатлівай і шкоднай для здароўя працы грошы кідалі ў царкоўную скарбонку ды з адчуваннем выкананага абавязку вярталіся дадому... Да слова, летась за расчыстку аднаго квадратнага метра сцен ад алейнай фарбы рабочы мог атрымаць 80 тысяч рублёў.

Цікава, што ўсе гэтыя гады нязменная працуюць хіба што чатыры студэнты — будучыя прафесійныя рэстаўратары. І, хто ведае, можа, менавіта гэтыя пачаткоўцы стануць адкрывальнікамі малавядомых старонак з гісторыі храма, а магчыма, і ўсёй краіны. Як нам паведамілі ў царкве, усе работы па зняцці фарбавых насленняў мусяць завяршыцца 31 жніўня — да свята ў гонар цудатворнай іконы "Усецарыца",

копію якой айцец Арсеній прывёз са святой гары Афон.

На гэты час знайшлі некалькі надпісаў па-стараславянску, на грэчаскай мове, латыні і нават на іўрыце, а таксама лічбы. Каля выхаду з храма мы пабачылі надпіс з указаннем 1596 года. Цікава, што надпісы былі зробленыя як на тынкоўцы, так і на цэгле...

Такім чынам, аднаўленне інтэр'ера царквы вядзецца з удзелам грамадскасці. Усё правільна. Нашы велічныя храмы заўжды былі асяродкамі культуры і адукацыі. Так яно і павінна быць. Хочацца спадзявацца, што пасля рэстаўрацыі храма адбудзецца і добраўпарадкаванне тэрыторыі вакол старажытнай фартэцыі. Маём на ўвазе кароўнік, пахі ад жыццядзейнасці якога добра адчуваюць шматлікія госці старажытнага храма, у тым ліку замежныя...

У нас не атрымалася гэтым разам наведаць хоць нейкую ўстанову культуры Зэльвеншчыны. Праўда, адчулі плён яе працы ў старажытным храме — сярод разнастайнай праваслаўнай літаратуры, свечак,

царкоўнага начыння пабачылі выдатныя ўзоры задымленай керамікі — гаршчкі, гарлачыкі, вазы, — якія пастаўляюцца на продаж, выдавочна, мясцовымі рамеснікамі. Добрае сведчанне таму, што мясцовы Раённы дом рамёстваў удала захоўвае ды выкарыстоўвае і старажытныя тэхнікі, і маркетынг. Прынамсі, хочацца ў гэта верыць.

Ўжо напрыканцы агляду царкоўнага будынка, заўважылі, што фрагмент свежай цаглянай кладкі пакрысе развальваецца-рассыпаецца. "Родная" цэгла, якой — стагоддзі, трымаецца, а адрэстаўраваная і некалькіх гадоў не вытрымлівае. «К» у свой час пісала пра спецыяльную рэстаўрацыйную цэглу, што вырабляецца ў Століне і па сваіх якасных характарыстыках не саступае лепшым замежным узорам. Яна не выкарыстоўвалася пры аднаўленні царквы ў Сынкавічах? Вырашылі для сябе разабрацца ў гэтым пытанні. Нечаканыя вынікі нашага невялікага расследавання — у наступным выпуску нашага "Аўтатура..."

На развітанне з Сынкавічамі, наталілі смагу ў акултуранай крыніцы (паводле даследаванняў экспертаў, вада ў крыніцы — непараўнальная па сваёй чысціні), што знаходзіцца непадалёк ад храма, і нават акнуліся ў святой купелі...

Пра аспекты развіцця культуры на Брэстчыне чытайце на старонках 10 — 11.

Яўген РАГІН,
Кастусь АНТАНОВІЧ
Мінск — Мінская —
Гродзенская — Брэсцкая
вобласці — Мінск

Узнаўляюць
фрэскі мастакі...

Дык вось, Сынкавічы, Зэльвеншчына... Знакамітая і старадаўняя

Афіцыйна

Александр Лукашэнка пад час урачыстасцей у Палацы Рэспублікі. Фота Максіма ГУЧАКА, БЕЛТА

1 ліпеня ў сваім выступленні на ўрачыстым сходзе з нагоды Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь і 70-годдзя вызвалення нашай Радзімы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка адзначыў: "Сёння мы аддаём даніну пашаны ўсім загінуўшым — героям-вызваліцелям і бязвінным ахвярам той крывавай бойні. Мы памятаем і ганарымся подзвігам пакалення Пераможцаў. І мы абяцаем, што Нашу Перамогу мы нікому не аддадзім! Барацьба з фашызмам выкавала лепшыя рысы нацыянальнага характару — патрыятызм, свабодальства і стойкасць. Тое, што нам заўсёды дапамагала пераадоляваць любыя цяжкасці. Вайна пакінула глыбокі след у генетычнай памяці беларускай нацыі. З неверагоднай сілай уплываў у душу кожнага з нас непрыняцце гвалту. Таму мы, як ніхто іншы ў свеце, цэнём магчымасць жыць без страху і гадаваць нашых дзяцей. Наша вернасць памяці аб той вялікай вайне — гэта не проста даніна савецкаму мінуламу. Менавіта там, у агні народнага супраціўлення, па-сапраўднаму ўмацавалася тое пачуццё адзінства, якое і стварае нацыю".

А ўчора, беручы ўдзел у адкрыцці новага будынка Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, беларускі Лідар адзначыў: "Толькі дзякуючы адзінству шматнацыянальнага савецкага народа, які ад малага да вялікага паўстаў на абарону агульнай Айчыны, удалося разграміць магутнага, да тых часоў непераможнага ворага. Прытым не проста выгнаць агрэсара са сваёй тэрыторыі, але і вызваліць усё чалавецтва ад пагрозы фашысцкага прыгнёту, — адзначыў Аляксандр Лукашэнка. — Менавіта паражэнне гітлераўцаў на Усходнім фронце вызначыла зыход Другой сусветнай вайны, а потым і ўсё пасляваеннае ўладкаванне свету. І гэта праўда!".

Паводле паведамленняў БЕЛТА

Паводле заведзенай традыцыі ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў выпускаюць кафедры манументальна-дэкаратыўнага мастацтва і кафедры скульптуры абараняюцца ў адзін дзень і на адной экспазіцыйнай пляцоўцы — у зале галерэі Акадэміі. Па-першае, гэта зручна. Курс на мастацкім факультэце звычайна складаецца з чатырох-шасці студэнтаў. Такім чынам, з дыпломных праектаў дзвюх кафедра атрымліваецца кампактная выстаўка, што адпавядае фармату гэтай невялікай, утульнай прасторы. Зручна для дзяржаўнай камісіі, прывабна для глядачоў, якіх на абарону прыходзіць нямала. Па-другое, і скульптары, і жывапісцы-манументалісты, хоць і карыстаюцца рознымі сродкамі, але робяць адну справу. Іх творчае прызначэнне — аздоба вуліц, плошчаў, грамадскіх інтэр'ераў. Скульптар і жывапісец-манументаліст нярэдка працуюць разам — у адным праекце, над адным аб'ектам. Сумесная "абарончая" экспазіцыя скульптуры і манументальнага мастацтва паказвае, як універсальныя эстэтычныя прынцыпы, адзіныя для ўсяго выяўленчага абшару, рэалізуюцца ў творчай практыцы функцыянальна роднасных спецыяльнасцей.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Суб'ектыўнасць

"Манументалка", што адпавядае рэчаіснасці

Прынцыповы чынік

Першае, на што звярнуў бы ўвагу на абароне дасведчаны глядач, — гэта відавочны ўхіл у суб'ектыўнасць. Малады творца, маючы магчымасць выбіраць і тэму дыпломнай работы, і стылістыку выканання, часта пазбягае гістарычнай або побытавай канкрэтыкі, якая для папярэдніх пакаленняў выхаванцаў дзяржаўнай ВНУ была спачатку абавязковай, а пазней — пажаданай. Яму значна больш цікава заглябіцца ў сферу ўласных пачуццяў, эмоцый, рэфлексій. Праз гэта на абаронах з'явілася сякая-такая інтрыга, дыпломныя работы сталі

менш прагназуемымі, а значыць, сама дзея — больш відовішчай. Але штосьці вартае, грунтоўнае, каштоўнае для аматараў мастацтва немаладога веку калі і не знікла цалкам, дык адышло на другі план...

Пры гэтым ніяк не абмінеш такі прынцыповы для творчасці чынік, як ўласны прафесійны і сацыяльны досвед мастака. Калі ён адсутнічае ці яго бракуе, дык самая арыгінальная творчая задума так задумай і застанеца. Калі не маеш што сказаць глядачу, дык не выратуе ні веданне гісторыі мастацтва, ні арыентацыя ў модных стылявых напрамках ды кан'юнктуры мастацкага рынку. Захочаш сказаць новае слова, а

атрымліваецца "вольны пераклад" з той або іншай класічнай выяўленчай мовы на "мясцовую гаворку". Праўда, сама спроба далучыць да беларускага культурнага кантэксту які-небудзь экзатычны для нас "ізм" можа аказацца плённай. Але гэта ўжо асобная тэма... Я ж вярнуся да сёлетніх дыпламаў.

Уласна кажучы, ад дыпломніка ніхто і не патрабуе таго самага новага слова ў мастацтве. Дастаткова таго, што яго работа будзе вонкава "чытальнай" і адпаведнай крытэрыям прафесійнага майстэрства. Аднак я добра разумею тых, хто хоча большага. Мне самому па маладых гадах была

Фотафакты

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Барыс Святлоў (на фота — справа) прыняў міністра культуры Святлоўскай вобласці Расійскай Федэрацыі Паўла Крэжава. Пад час сустрэчы бакі абмеркавалі перспектывы далейшага супрацоўніцтва паміж нашай краінай і названым рэгіёнам суседняй дзяржавы ў плане развіцця культурных кантактаў.

Фота Юрыя ІВАНОВА

Новая экспазіцыя "Музей вайны — тэрыторыя міру" Мемарыяльнага комплексу "Брэсцкая крэпасць — герой" адкрылася аkurat да 70-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. І яна вартая самых станоўчых эпітэтаў. Не толькі таму, што ў ёй задзейнічаны сучасныя музейныя тэхналогіі, але і праз мастацкае афармленне музея ды вялікую даследчую працу супрацоўнікаў комплексу. Упершыню ўзнімаецца ў падобнай распрацоўцы і тэма ваеннапалонных. Больш падрабязна пра асаблівасці экспазіцыі — у бліжэйшых нумарах "К".

Рэпліка пра...

...мару, якая здзяйсняецца

Лідзія МАКАРЭВІЧ,
дырэктар Дзяржаўнага
музея гісторыі
беларускай
літаратуры:

— Колькі слоў скажу пра бліжэйшыя планы Музея гісторыі беларускай літаратуры. Яго рамонт і рэканструкцыя патрэбны, каб можна было абсталяваць установу сучаснай экспазіцыйнай тэхнікай. Мы засяліліся ў гэты будынак на пачатку 1990 года. І сам дом, і ягоныя камунікацыі за перыяд доўгай эксплуатацыі састарэлі. Да таго ж, з'явіліся новыя тэхналогіі, без якіх ужо цяжка ўявіць музейную справу. Завяршыцца рамонт згодна з планам музіц у наступным годзе, пасля чаго мы прыступім да стварэння пастаяннай экспазіцыі. Дагэтуль наша памяшканне скарыстоўвалася

выключна пад зменныя выстаўкі. А пастаянная экспазіцыя — мару ўсіх пакаленняў супрацоўнікаў, што прайшлі праз наш музей. Такой, значыць, і ў Маскоўскім літаратурным музеі няма, і ў іншых падобных установах, ды ўсё ж без яе музей, лічу, нейкі непаўнаватрасны... Мы можам паказаць літаратурны працэс у Беларусі ад XI да XX стагоддзя, а яшчэ і сённяшні час закрануць...

Што каментуюць чытачы ў Сеціве?
"Адышла. Хутка буду" / № 24

El Rybchinskaja:

"Бюджэтнае размеркаванне абяцае ўсім хоць трохі жалавання, але увесь час. Праслаўтае "як плацяць, так і працуем" працуе безадказна. Патрэбны жорсткія меры для тых, хто не ўмее ні думаць, ні працаваць... А тэлефонаваць усе ўмеюць, асабліва калі

папаліся. "Аптымізаваць" варта замяніць жорсткім "СКАРАЦІЦЬ". І скараціць трэба шмат! Гэта вельмі непапулярнае выказванне, але вашы, Яўген Мікалаевіч, рэіды якраз выступаюць незалежнай ацэнкай на месцах, пра якую я неаднаразова і пісала, і казалі на канферэнцыях. Самі сабе мы здольныя пісаць справядзачы, угадваць усіх, як пакутліва, цэлымі днямі працуем на карысць людзей... Так, ёсць адзінкі! Восць ім і трэба стварыць усе ўмовы і даць вялікія зарплаты ды грошы на праекты, і спонсары да іх самі прыйдуць! Пакуль жа — чым далей, тым больш баласту ў сферы культуры. Шкада, што акрамя газеты гэтага ніхто не бачыць і не чуе...

Дай Бог, каб ваш матэрыял дастукаўся да адказных асоб. Усе баяцца незалежнай экспертнай камісіі, пра якую я не раз выказвалася. У культуры патрэбны татальны аўдыт! Пачынаючы ад навучальных устаноў і заканчваючы сельскім клубам. А лепш проста скараціць бюджэтнае фінансаванне працэнтаў на 75! Жорстка?

Але далей будзе, у адваротным выпадку, яшчэ горш..."

Kastus Antanovich:

"Сфера культуры і сапраўды патрабуе істотных змен. Галоўнае, каб тыя змены ўрэшце не знішчылі яе. Як вы сабе ўяўляеце змяшэнне фінансавання на 75%?! На што тады будуць жыць работнікі культуры, ці іх варта ліквідаваць як клас?"

El Rybchinskaja:

"Не, нікога знішчаць не трэба, такія думкі зусім выключаю! Я ж пра тое, што за апошні час з'явілася ў сферы вельмі шмат людзей, якія культуру не любяць, а шукаюць за кошт яе сваю выгаду, бо фізічнай працы збольшага не патрабуецца, а "творчасць заўсёды непрадказальна". Многія працуюць па схеме: адзін робіць, дзесяць яму ківаюць (добра, калі не перашкаджаюць), "асісіруюць". Калі хто працуе ў культуры, дык зразумее, пра што я. А лепш чытайце "К": яны вельмі шмат пішуць рэчаіснасці, а не прыхарошваюць яе".

Што чыталі на kimpress.by?

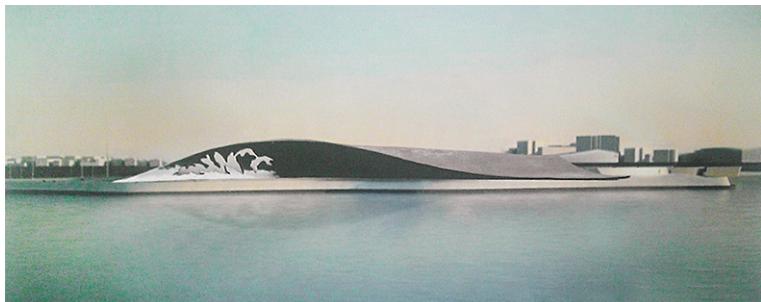
Самымі папулярнымі матэрыяламі газеты "Культура" ў чэрвені, па выніках наведвання сайта kimpress.by, сталі наступныя тэксты:

1. "Недарэчны пераклад", № 16 (аўтар — Віктар КОРБУТ).
2. "Не-рэспект", № 21 (аўтар — Пётра ВАСІЛЕЎСКИ).
3. "Танцавальная тэарэма", № 24 (аўтар — Таццяна МУШЫНСКАЯ).
4. "Навошта нам "гуляцкі ў лялькі"?", № 21 (аўтар — Надзея БУНЦЭВІЧ).
5. "Дзень сурка" для беларускага авангарда", № 22 (аўтар — Ілья СВІРЫН).
6. "Агіткі з Апернай вуліцы", № 22 (аўтар — Сяргей ЧЫГРЫН).
7. "Дон Жуан для бар'ера", № 17 (аўтар — Надзея БУНЦЭВІЧ).
8. "А ў Лошыцы пакуль не як у Любліне...", № 22 (аўтары — Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ, Настасся КОМЛІК-ЯМАЦІНА).
9. "Змагацца за чытача? Ёсць варыянты!", № 21 (аўтар — Ганна КІСЛІЦЫНА).
10. "Крытычная сітуацыя на ўзроўні "быць або не быць", № 17 (аўтар — Ілья СВІРЫН).

Заставайцеся з намі!

Новага

вельмі даспадобы радыкальная тэза "Будзьце рэалістамі — патрабуйце немагчымага!".

Куды "вецер дзьме"?

У гэтых нататках я не збіраюся рэцэнзаваць кожную дыпломную работу. Гаворка ідзе пра тых творы, што, на маю думку, досыць выразна адлюстроўваюць стан нашага выяўленчага мастацтва і дазваляюць зразумець, куды ў гэтай сферы "вецер дзьме" — інакш кажучы, які вектар маем.

Дыпломная работа скульптара Юрыя Бірына-Паўлава "Цяжар" была прыхільна прынята Дзяржаўнай камісіяй. Сам жа працэс прадстаўлення дыплама выглядаў як трыумф маладога творцы, прытым што сэнсавы вузел кампазіцыі — фігура чалавека, прыціснутага ім жа створанай цывілізацыяй. Работа вельмі нагадвае класічную скульптуру Маёля "Міжземнамор'е". Дый сам вобраз Атланта, сваю версію якога прапаноўвае малады скульптар, арыгінальным назваць нельга. На маю думку, у гэтай рабоце спалучыліся творчая прэтэнцыёзнасць і відавочная залежнасць ад кананізаваных стэрэатыпаў.

Скульптурная кампазіцыя "Сэрца" для РНПЦ "Кардыялогія" Аляксандра Сакалова выклікала захапленне Канстанціна Селіханава — творцы, які шмат зрабіў для ўсталявання ў нашай скульптуры сучаснай пластычнай мовы. Ён назваў станоўчым той факт, што абстрактная пластыка нарэшце прадстаўлена на абароне дыплама. Але ж відавочна, што аўтар гэтай скульптуры тэхнаўска і творамі Генры Мура.

Кампазіцыя Лайме Мірончык "Тэатр лялек" рабілася для аздобы фае навучальнага тэатра Акадэміі. Яе вобразны лад нібыта запрашае дарослых успомніць сваё дзяцінства і прыняць тэатральную дзею з усёй яе ўмоўнасцю як адбітак рэчаіснасці. Дый глядзіцца сама скульптура як тэатральная дзея з інтрыгай: пры кругавым аглядзе адкрываюцца нечаканыя ракурсы, узнікае непрадказальны асацыятыўны шэраг. На такім прынцыпе грунтуецца мастацтва барока, сучасным увасабленнем якога з'яўляецца стыль хайтэк. Для сучаснай пластыкі гэтая ідэя можа быць вельмі плённай. Пры пэўнай стылявой незавершанасці, з прадстаўленых на абароне гэтая скульптура запомнілася найбольш.

Васіль Цімашоў, скульптура "Цунамі". Твор прысвечаны трагедыі Факсімы. Мяркуючы пра архітэктурнай прывязцы, прадстаўленай на планшэце, гэта не што іншае, як макет пабудовы немалых памераў; яна можа існаваць і як манумент, адзіная функцыя якога — чыстая эстэтыка, і мець практычнае прызначэнне — быць будынкам музея "японскага Чарнобыля". На маю думку, дадзеную скульптуру не варта разглядаць як завершаную работу — гэта, хутчэй, эскіз. Аднак каштоўнасць "Цунамі" ў тым, што для балючай тэмы, якую, бадай, немагчыма выявіць рэалістычнымі сродкамі, не збіўшыся на жahlівы

натуралізм, знойдзены адэкватны мастацкі ход — абстракцыя. "Нават адлюстроўваючы жах, музыка не павінна абражаць слых", — казаў Бетховен. Тое ж датычыцца і выяўленчага мастацтва.

Тэндэнцыя манументальнага

Манументальны жывапіс на сёлетняй абароне быў прадстаўлены работамі невялікага памеру, якія адпавядалі, хутчэй, жывапісу станковаму. У сувязі з гэтым мне згадаліся некаторыя развагі Аляксандра Кішчанкі. Пра такіх творцаў кажуць, што ў сваёй справе яны — прафесіяналы ад Бога. Аляксандр Міхайлавіч насамрэч валодаў рэдкім талентам эстэтычна арганізаваць велізарную прастору, і мысліў у творчасці ён адпаведнымі маштабамі. Дык вось, пабачыўшы на свае вочы мастацтва Захаду, ён са здзіўленнем потым казаў, што там манументальным мастацтвам лічыцца тое, што ў нас называлася б афарміцельствам. Пры гэтым ён не хацеў абразіць афарміцеляў, не лічыў іх мастакамі другога гатунку — проста, канстатаваў, што ў нас і на Захадзе розныя крытэрыі для класіфікацыі відаў мастацтва. Мяркую, калі б Кішчанка быў жывы і пабачыў сёлетнюю абарону, ён сказаў бы, што гэтая тэндэнцыя дакацілася і да нас.

Надзея Чумакова і Ірына Юдзянкова прадставілі роспіс "Гісторыя горада" ў інтэр'еры гасцініцы "Мінск", раскручаны праз публікацыі ў Інтэрнэце. Паводле фармальных крытэрыяў, гэты немалых памераў жывапіс на ляўкасе, створаны для канкрэтнага архітэктурнага асяроддзя, з'яўляецца манументальна-дэкаратыўным.

Але зместам перад намі — станковая работа, разлічаная на тое, каб наведвальнік спыніўся ля яе і доўга разглядаў.

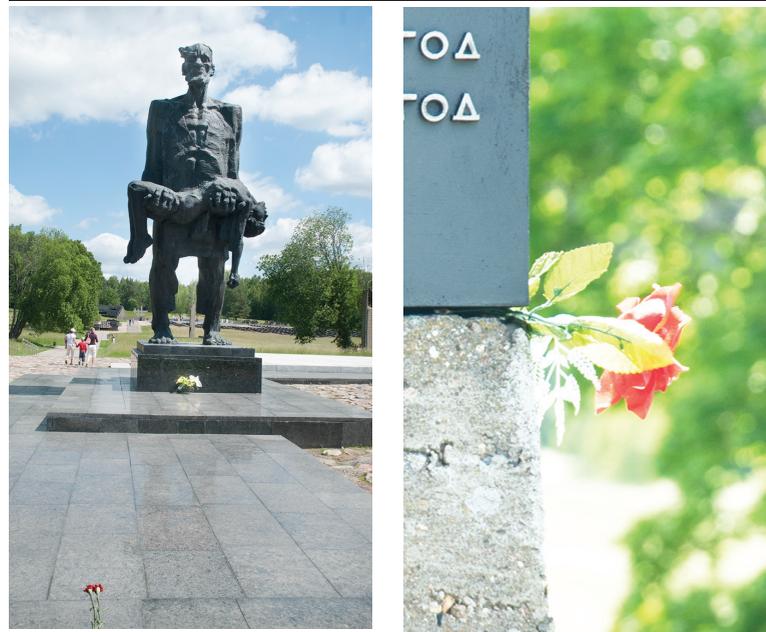
Той жа прынцып закладзены і ў роспісе Аляксандра Войшыля "Міфы Беларусі" для кавярні "Нёман" у Гродне. Я нават назваў бы дзве апошнія работы неймаверна вялікіх памераў кніжнай ілюстрацыяй: настолькі дробны маштаб змешчаных на іх выяў, настолькі яны дэталізаваныя. І галоўнае — у адрозненне ад манументальнай аздобы, якую немагчыма без страты выразнасці адарваць ад асяроддзя, для якога яна створана, дадзеныя эстэцкія опусы можна лёгка зняць з гэтых сцен і павесіць на іншыя. Як станковую карціну.

Загадчык кафедры манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, прафесар Уладзімір Зінкевіч лічыць, што пераход "манументалкі" ў іншы, камерны, маштаб — гэта не страта якасці, а пошук новай выразнасці ў сінтэзе з новай архітэктурай, дый увогле з новым матэрыяльным асяроддзем. Ад сябе дадам: змяніўся і менталітэт нашых людзей. У адрозненне ад пакаленняў савецкага часу, яны ў большай ступені прыватныя асобы, і, адпаведна, іх больш цікавіць уласны камфорт, матэрыяльны і псіхалагічны, чым глабальныя праблемы. Попыт спараджае прапановы: мастацтва дае людзям тое, што іх прываблівае...

Дыпломная работа — гэта і экзамен на прафесійнае майстэрства, і першы крок у рэальнае жыццё. У дадзеным выпадку абарона дыпламаў на згаданых кафедрах засведчыла, што выхаванцы Акадэміі някепска уяўляюць, якое жыццё чакае іх за дзвярамі ВНУ...

Дыпломная работа — гэта і экзамен на прафесійнае майстэрства, і першы крок у рэальнае жыццё. У дадзеным выпадку абарона дыпламаў на згаданых кафедрах засведчыла, што выхаванцы Акадэміі някепска уяўляюць, якое жыццё чакае іх за дзвярамі ВНУ...

Фотасюжэт нумара

Хатынь праз 45 гадоў

Фотакарэспандэнт "К" Юры Іваноў пабываў у Хатыні за колькі дзён да 45-годдзя з дня адкрыцця там славутага на ўвесь свет мемарыяла.

У гэтыя дні ў Мемарыяльным комплексе пабываў і адзін з яго аўтараў — Валянцін Занковіч.

Ля помнікаў забітым нацыстамі дзецям — лампады і цацкі...

Пра тое, чым жыве сёння мемарыял у Хатыні, чытайце на старонках 4 — 5.

Дзяжурны па нумары

Палескі Эдэм, які сніцца і мне

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ,
аглядальнік
газеты “Культура”

Памятаю, у дзяцінстве я разам з бацькамі неаднойчы выпраўляўся па Прыпяці з Пінска ажно да Турава. Хуткасная “Ракета”, з маленькімі ілюмінатарамі, здавалася мне тады сапраўднай касмічнай ракетай, бо яе хуткасць сапраўды ўражвала. А хвалі, што яна ўздымала, можна было параўнаць з марскімі, ад якіх вельмі пакутавалі шматлікія рыбакі ў чоўнах ды “маторках”...

Тая “Ракета”, дарэчы, даходзіла з Пінска не толькі да Турава ды Гомеля, але ажно і да Кіева. На жаль, тыя дні даўно адышлі ў нябыт: сёння пра такі турыстычны маршрут застаецца адно марыць. Не так ужо і часта, як раней, можна ўбачыць на Прыпяці баржы з друзам або пасажырскія цеплаходы. Пра хуткасныя рачныя “Ракеты” ці “Зарніцы” і казаць не варта: амаль усе яны былі пасля распаду СССР за непатрэбнасцю разрэзаны на металалом. А ў Пінску мясцовы цеплаход “Віцебск” (які нядаўна перайменавалі ў “Пінск”) яшчэ доўгі час дастаўляў дачнікаў і турыстаў да навакольных вёсак, што раскінуліся ўздоўж Прыпяці... На жаль, летась і гэты рэйс адмянілі з-за нерэнтабельнасці...

І вось, нарэшце, добрая навіна: у Беларусі плануюць пабудаваць круізны цеплаход. Праект, як патлумачыў намеснік генеральнага дырэктара прадпрыемства “Днепрабугводшлях” Сяргей Зубко, мае быць рэалізаваны ў 2015 — 2016 гадах за кошт сродкаў Еўрасаюза. На гэтым караблі будуць ажыццяўляць круізныя перавозкі паміж Кіевам і Брэстам. Акрамя таго, пасля аднаўлення воднага шляху, які звязвае Чорнае і Балтыйскае моры, перавозкі плануецца рабіць ажно да Варшавы.

Дадаць да ўсяго гэтага можна толькі адно: галоўнае, каб планы ператварыліся ў справы. І каб нарэшце здзейснілася тое, пра што марыў Уладзімір Караткевіч у сваім эсэ “Званы з прадонняў азёр”, згадаваючы пра вялікі турыстычны патэнцыял Палесся і называючы яго неацэнным скарбам, які беларусам трэба выкарыстоўваць напоўніцу.

Хачу плыць і плаваць у хуткаплыннай Прыпяці, загарачь пад палескім сонцам, засыпаць у гасцявым доме каля самай вады ды прачынацца ад крыку качак ці брохкання шчупакоў. А днём, пасля рыбнай лоўлі, хачу завітваць у палескі музей-скансен.

Нагадаю толькі некалькі радкоў з гэтага эсэ, што былі напісаны ўжо больш за сорок гадоў таму і, на жаль, не страцілі сваёй актуальнасці да сёння: “...Дзясяткі тысяч людзей, замест Балатона ці Залатых пяскоў, праехаліся б на паракходзе на ціхай яшчэ Прыпяці, пазагаралі б, палавілі рыбу, пакачаліся б на цвітухы яе паплавах. І пакінулі б тут грошы, якіх хапіла б на тое, каб аднавіць старыя будынкі, узбагаціць музеі і ператварыць усё гэта зноў у грошы, коштам якіх можна было зрабіць Палессе, — ды і не толькі яго, — Эдэмам. Я сню Прыпяць з белымі паракходамі Брэст — Гомель, з матэліямі і кэмпінгамі ў гушчары лесу, Прыпяць цвітухую, Прыпяць высакародную і чыстую, па берагах якой паўсюль можна прабегчы босым, не парэзаўшы пятаў. Прыпяць, на якой працуюць заводы рыбагадоўлі і адноўлены чароды дняпроўскай сцерлядзі і асятра. Я сню Прыпяць багацейшай ракою. Я сню яе прыўкраснай...”

Прыўкрасная Прыпяць сніцца і мне. Я таксама хачу бачыць турыстычныя караблі на сваёй роднай рацэ, хачу паказаць сваім мінскім, віцебскім ды польскім сябрам прыгажосць палескіх вёсак і краявідаў, некранутую і багатую прыроду поўдня Беларусі, разам з імі лавіць шматкілаграмовых самоў або глядзець у фотааб’ектыў на белых буслоў ды чорных чапляў...

Хачу плыць і плаваць у хуткаплыннай Прыпяці, загарачь пад палескім сонцам, засыпаць у гасцявым доме каля самай вады ды прачынацца ад крыку качак ці брохкання шчупакоў. А днём, пасля рыбнай лоўлі, хачу завітваць у палескі музей-скансен, дзе бабуля-паляшучка паказвала б мне, як у даўніну ткалі, пралі, вышывалі, як пяклі хлеб на кляновых ці дубовых лістах, як рабілі юшку ці поліўку... І каб у гэтым скансене можна было не толькі пра ўсё гэта даведацца, але і набыць вышытую кашулю ці фартук, паласавацца сталінскімі ці пінскімі гуркамі, заядаючы іх хлебам ды мёдам, пакаштаваць страў унікальнай палескай кухні ды адкусіць кавалак свежага бохана хлеба, толькі што вынутага з печы. А пасля прайсціся па гэтым музеі пад адкрытым небам ды паглядзець на старадаўнія прылады працы, рыбнай лоўлі, бондарства, цясларства, завітаць у драўляную царкву, пабудаваную яшчэ два стагоддзі таму, адпачыць на лаве каля хаты, накрытай чаротам і паўзірацца ў прыгажосць навакольных краявідаў...

Усё гэта цалкам магчыма. Варта толькі верыць у гэта, як верыў Уладзімір Караткевіч. Бо мары збываюцца. Бо яны не могуць не збыцца, пакуль на гэтай зямлі жывуць людзі, якія вераць у прыўкраснае...

Я веру таксама.

К

Пытанне ў літры саларкі?

Зрэшты, праблемы пачынаюцца задоўга да таго, як на далягладзе з’яўляецца постаць Няскоранага. Да тых “32 га” яшчэ ж трэба неяк дабрацца. Гэта можна зрабіць толькі на сваім транспарце: рэйсавыя аўтобусы ў Хатынь не ходзяць. Для параўнання: маршруткі з Кракава ў музейны комплекс “Аўшвіц-Біркенау” зранку выпраўляюцца не радзей, чым раз на паўгадзіны.

Транспартная тэма вось ужо які год — “притча во языцех”. У Інтэрнэце знайшоў цікавую гісторыю масквічкі, якая прыехала на Беларусь спецыяльна (!) для наведання Хатыні. 65 кіламетраў, што аддзяляюць Мемарыяльны комплекс ад Мінска, пераадолюваліся ёю з такімі прыгодамі, быццам шлях вядзе праз скалы або пустыню...

Насамрэч, гэта зусім не так. Усяго за пяць кіламетраў ад комплексу праходзіць буйная віцебская шаша, па якой пастаянна ходзяць аўтобусы. Бяда толькі ў тым, што ніводзін з іх у Хатынь не збочвае. І лішне нават казаць: вырашэнне гэтай транспартнай праблемы не знаходзіцца ў кампетэнцыі музея.

— Ужо і звярталіся, і пісалі, і прасілі... — уздыхае Артур Зельскі. — Аднак мы чуюм адзін: “Нерэнтабельна”...

Музейшчыкі ўжо гатовы на любы кампрамісны рашэнні. Няхай сабе той аўтобус рушыў бы не з Мінска, а з Лагойска, які значна бліжэй, хай не штодня, а толькі па выхадных, — абы “безлошадны” індывідуальны турыст мог хоць неяк дабрацца ў “Хатынь”. Хаця, зразумела ж, згаданы варыянт далёкі ад ідэалу.

Варта адзначыць, што падобныя праблемы ў нас зазвычай вырашаюцца куды больш прадуктыўна, але чамусьці не ў выпадку такога знакавага месца, як Хатынь. Прыкладам, у размешчаныя ў глухіх лясах санаторыі можна лёгка даехаць штодзённымі рэйсамі. Да “Радона” або “Свіцязі” аўтобусы падыходзяць ужо амаль пустымі, але затое расійскія турысты, якія любяць там адпачываць, могуць быць упэўнены, што іх давядуць “да дзвярэй”. Гарантаванасць у турызме — зарука поспеху.

Магчыма, спецыяльны рэйс “Мінск — Хатынь” і сапраўды быў бы для транспартнікаў стратным. Але што перашкаджае аднаму з добрага тузіна аўтобусаў, якія штодзённа рушаць са сталіцы на поўнач, ненадоўга збочыць з трасы? А другому, што кіруецца ўжо ў Мінск, — праз нейкі час забраць турыстаў? Ды і ўрэшце... Дадатковыя дзесяць кіламетраў — гэта ўсяго дзесяць хвілін лішняга часу і адзін-два літры саларкі. Хіба вялікая бяда, каля якая шклянка таго паліва ў выніку не акупіцца?..

Сценка, абабітая ватай

Між тым, наведвальнікаў доволі шмат, нават нягледзячы на будні дзень, прычым гэта не толькі арганізаваныя экскурсіі школьнікаў. Прыязджаюць і на машынах, і нават на веласіпэдах. Агулам за год набіраецца каля 200 тысяч чалавек!

Назіраем за тым, як маладая пара актыўна фатаграфуецца на фоне мемарыяла. Нібыта “Хатынь” — гэта проста турыстычная адметнасць...

— На жаль, не ўсе людзі разумеюць, куды яны трапілі, — каментуе Артур Зельскі. — Бывае, шкаляры нават залазяць на скульптуру Няскоранага. Я не бачу нічога дрэннага ў “культпаходзе”, але ж папярэдне настаўнікі павінны падрыхтаваць сваіх вучняў...

Зрэшты, тут жа мой суразмоўца дадае:

— Але, вядома, анамальныя паводзіны наведвальнікаў — гэта толькі прыкрыя выключэнні. Звычайна тыя, хто прыязджае сюды, вяртаюцца ўжо іншымі. Нешта ў іх унутры абуджаецца...

Наведанне Мемарыяльнага комплексу — бясплатнае. Грошы трэба плаціць толькі за ўваход у фотадакументальную экспазіцыю і за экскурсійнае абслугоўванне. Цэны папраўдзе сімвалічныя, прычым дырэктар установы перакананы, што такімі яны і павінны быць. Ніякіх “крэатыўных” відаў платных паслуг няма і ніколі не будзе. “Хатынь” — увогуле не тое месца, дзе выпадае акцэнтаваць увагу на тэме платных паслуг.

І тым не менш... За год усё адно набягае неблагая сума. Але траціць яе на развіццё комплексу пакуль не атрымліваецца: па словах Артура Зельскага, да 70% сыходзіць на падаткі і аплату камунальных паслуг. На іншыя патрэбы амаль нічога не застаецца.

5 ліпеня спаўняецца 45 гадоў з дня адкрыцця Мемарыяльнага комплексу “Хатынь”. Пісаць пра тую ролю, якую адыграла гэтае месца памяці ў свядомасці некалькіх пакаленняў беларусаў, будзе, напэўна, проста залішнім. Тым больш, сам мемарыял настрайвае менавіта на засяроджанае маўчанне, якое перапыняецца хіба гукам звону... Таму мы паспрабавалі адлюстраваць перадусім тыя будзённыя ды побытавыя аспекты жыцця “Хатыні”, якія звычайна застаюцца па-за ўвагай турыстаў. Але... без гэтага “адваротнага боку” не было б і таго кранальнага пафасу, якім прасякаецца кожны з наведвальнікаў. Папярэдзішы дырэктара ўстановы Артура Зельскага, што матэрыял будзе мець “непарадны” характар, я зусім яго не збянтэжыў. “Магу вам нават заглавак прапанаваць: “32 гектары праблем”, — ці то жартам, ці то ўсур’ёз адказаў ён. 32 га — гэта тэрыторыя музейнага комплексу.

Ілья СВІРЫН

А ў Мемарыяльнага комплексу іх, натуральна, вельмі шмат. Забеспячэнне мультимедыйным абсталяваннем пакуль толькі ў марках — хаця б падсветку замяніць на больш сучасную...

— Бюджэтнае фінансаванне выдаткоўваецца толькі на будзённыя патрэбы: цяжучыя рамонтны, выплату заробкаў, — кажа Артур Зельскі. — А калі гутарка заходзіць пра нешта большае, нам кажучы: шукайце спонсараў...

Са спонсарамі ў музейнага комплексу чамусьці зусім не заладзілася, і апякунскі савет дагэтуль не сфарміраваны, нягледзячы на ўсе спробы кіраўніцтва ўстановы. Затое супрацоўнікі надоўга запомняць беспрэцэдэнтны выпадак: адзін з наведвальнікаў (ён застаўся інкогніта) быў настолькі ўражаны ўбачаным і адчутым, што кінуў у скрыню для ахвяраванняў ажно 500 долараў.

— І гэтая сума нас тады вельмі выручыла, бо акурат трэба было ўкладвацца ў нейкія тэрміновыя ра-

монты, — згадвае дырэктар. Але, паўторымся, выпадак — беспрэцэдэнтны. Пакуль што адносіны гэтай музейнай установы з “прыватным сектарам” маюць дыяметральна супрацьлеглы ідэальнаму характар: замест бескарэйскай дапамогі прадпрымальнікі шукаюць тут сваю выгаду. Прыкладам, не так даўно кіраўніцтва Мемарыяльнага комплексу вырашыла абнавіць афіцыйны сайт. Ён і сёння выгадна вылучаецца сярод музейных рэсурсаў сваёй густоўнасцю ды інфарматыўнасцю (між іншым, чатыры мовы, уключна, вядома, і з беларускай!), але, як кажучы, няма мяжы да-сканаласці. Звярнуліся да фірмы, якая займаецца вэб-распрацоўкамі, там зрабілі калькуляцыю — і ацанілі свае паслугі... “ўсяго” ў 300 мільёнаў рублёў! Прыблізна такая ж самая сітуацыя нядаўна здарылася і з рамонтнікамі.

— Перакананы, што за мяжой любы прыватнік зрабіў бы нам максімальную зніжку, а потым дадаў бы гэты праект у сваё партфоліа, бо мець сярод кліентаў сусветна вядомаму музейнаму ўстанову — як мінімум фактар прэстыжу, — кажа Артур Зельскі. — А тут з нас, наадварот, імкнуцца тры шкуры злупіць... На жаль, пад час стасункаў з такімі людзьмі часта з’яўляецца адчуванне, быццам грукаеш у сценку, абабітую ватай...

Што ж, хочацца верыць, некалі ўдасца “дагрукацца” ды усё ж знайсці менавіта “свайго” спонсара. І адмоўны досвед супрацоўніцтва з камерцыйнымі ўстановамі не стане прычынай адмаўлення ад згаданых спроб.

Пытанне статусу

Будзённыя клопаты музейнай установы праходзяць міма вачэй занураных у сябе турыстаў. Вось хлопцы ў рабочым адзенні абкошваюць схіл ля галоўнай алеі,

Са спонсарамі ў музейнага комплексу чамусьці зусім не заладзілася, і апякунскі савет дагэтуль не сфарміраваны, нягледзячы на ўсе спробы кіраўніцтва ўстановы. Затое супрацоўнікі надоўга запомняць беспрэцэдэнтны выпадак: адзін з наведвальнікаў (ён застаўся інкогніта) быў настолькі ўражаны ўбачаным і адчутым, што кінуў у скрыню для ахвяраванняў ажно 500 долараў. Але, паўторымся, выпадак — беспрэцэдэнтны.

вось недзе на ўскрайку конь вывозіць сена, вось нешта валачэ ў сваім прычэпе трактар... У выніку такіх няспынных шчыраванняў парадак захоўваецца бадай ідэальны, але дасягаецца ён няпроста. Бо тыя самыя 32 га абслугоўваюць усяго шаснаццаць "тэхнічных" супрацоўнікаў. А ёсць жа яшчэ два філіялы — Курган Славы і Мемарыяльны комплекс "Дальва".

Нягледзячы на брак штатных адзінак, установа не супраць пашырэння колькасці ўласных гектараў. Літаральна ўсутыч з тэрыторыяй мемарыяла — стромкі схіл, парослы травой і кустоўем. У зарасцях сям-там праглядаюцца камяні і пліты. Гэта — стары вясковы пагост, адзіная аўтэнтчная памятка, якая засталася ад Хатыні. Некаторым пахаванням ужо яўна не адно стагоддзе — прыкладам, ператворанаму ў магільную пліту жорнаву, што ледзь праглядаецца праз зарасці.

Да тых "32 га" яшчэ трэба неяк дабрацца. Гэта можна зрабіць толькі на сваім транспарце: **рэйсавыя аўтобусы ў Хатынь не ходзяць**. Для парайвання: маршруткі з Кракава ў музейны комплекс "Аўшвіц-Біркенау" зранку выпраўляюцца не радзей, чым раз на паўгадзіны. Транспартная тэма вось ужо які год — "притча во языцех".

еца на ўзроўні небезвядомых кніг "Памяць". Для таго часу праца была зроблена каласальная, але... Ша-ноўныя, трэба рухацца наперад. Ці можа сёння кожны ахвотны ўвесці прозвішча свайго дзядулі на адмысловым вэб-партале — і даведацца пра лёс апошняга? Дзе поўныя спісы беларусаў, якія загінулі? Бо пакуль іх няма, цалкам верагодна, што заўтра нехта будзе сцвярджаць, быццам ніякіх страт і ўвогуле не было...

Менавіта ў гэтым кірунку Артур Зельскі бачыць пашырэнне давераных пад яго кіраўніцтва 32 га. Паводле яго слоў, для стварэння такога архіва не патрэбны неверагодныя сродкі — адно сістэмная навуковая праца. Але, вядома, без дадатковага фінансавання ўсё адно не абысцяся. Асабліва калі ўлічыць, што на сёння штатны расклад музейнай установы наогул не прадугледжвае пасад навуковых супрацоўнікаў. Дырэктар, намеснік, загадчык экскурсійнага бюро, два экскурсаводы — і ўсё.

На маю думку...

Калі помнік для Гродна, дык які?..

Уладзімір КАЧАН,
мастак:

— Летась агучыў у гарадскім друку і на інтэрнэт-рэсурсах своеасаблівы "план манументальнай прапаганды" для сталіцы Панямоння. Гаворка ішла пра ўсталяванне ў Гродне бліжэйшым часам помнікаў асобам, якія, паводле вынікаў апытання сярод гродзенцаў, адыгралі найбольш істотную ролю ў гісторыі горада. Асобы выключна адметныя: князь Давыд Гарадзенскі, вялікі князь Вітаўт, кароль Стэфан Баторый, гарадзенскі стараста Антоній Тызенгаўз, навуковец Жан-Эмануэль Жылібер...

Пры гэтым маю на мэце, каб гарманізацыя гарадскога асяроддзя, наданне яму новых эстэтычных якасцей і сацыяльнай каштоўнасці не правакавала канфліктных сітуацый. Таму падобную справу трэба рабіць вельмі далікатна. Я ўвогуле не прыхільнік радыкалізму: мне бліжэй паступовы эвалюцыйны працэс. Тым больш, калі гаворка ідзе пра культурныя, духоўныя працэсы і, пры тым, пра памяць некалькіх пакаленняў.

Ствараючы новы культурны пласт, патрэбна клапаціцца пра захаванне ўжо існуючага. Перакананы, у кантэксце горада знойдзецца месца і помнікам савецкай эпохі, і знакам беларускай нацыянальна-гістарычнай тоеснасці. Урэшце, некаторыя аб'екты, калі з'явіцца на тое патрэба, могуць быць перанесены на іншае месца. Даўно, скажам, ідзе гаворка пра неабходнасць ператварэння гродзенскага Кургана Славы ў буйны мемарыяльны комплекс, часткай якога мусіць стаць экспазіцыя баявой тэхнікі часоў Вялікай Айчыннай вайны. Той жа танк-помнік на Савецкай плошчы ў кантэксце такога мемарыяла будзе ўспрымацца, магчыма, нават больш ёмістым.

Да падарункаў таксама трэба ставіцца з пашанай і ўдзячнасцю, таму, мяркую, у горадзе знойдзецца добрае месца і колішняму літоўскаму дару — драўлянаму Вітаўту з надпісам на беларускай і літоўскай мовах. Для свайго часу, калі нічога не было, такая скульптура ўспрымалася натуральнай на месцы сваёй "дыслакацыі", але сёння відавочна: на такой прэстыжнай пляцоўцы паміж Старым і Новым замкамі павінен з'явіцца манументальны твор работы прафесійнага скульптара, адпаведны па статусе каралеўскім замкам.

Грамадства можа аказаць ініцыятарам падобнага "плана манументальнай прапаганды" маральную падтрымку, а дзе ж рэальныя грошы ўзяць? Спраўды, я не ведаю выпадкаў у нашай краіне, каб манументальныя аб'екты паўставалі на грошы прыватных асоб. Але ж паколькі гаворка ідзе пра дзяржаўную справу, дык лагічна, што і рабіцца яна мусіць дзяржавай. Быць ці не быць таму або іншаму помніку, вырашаюць на ўзроўні дзяржаўных устаноў, пры гэтым, зразумела, бярэцца да ўвагі і грамадская думка. Мы ж сёння маем на мэце запусціць працэс, разлічаны не на адзін год. Пяць гістарычных асоб, пра помнікі якім ідзе гаворка, — толькі частка спісу: гродзенцы называлі іх у першую чаргу. Усяго ж у спісе — два дзясяткі імёнаў з розных эпох. Не забыты, дарэчы, і Васіль Быкаў, чые жыццё і творчасць звязаны з горадам над Нёманам...

Варта спадзявацца на патрыятызм жыхароў горада і тых, хто жыве ў іншых гарадах Беларусі ды нават у замежжы, але памятае, любіць Гродна — сваю малую радзіму, хоча бачыць яе больш прыгожай. Натуральна, што гродзенцы выказваюць жаданне, каб манументальна-дэкаратыўнай аздобай наш родны горад не саступаў ні Віцебску, ні Магілёву, ні сталіцы краіны.

Да ўсяго, у Гродне ладзіцца Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур, і гэта спрыяе таму, што цэнтр горада падтрымліваецца ў добрым стане. Але ж помнік — справа іншая. Ён разлічаны на тое, каб несці памяць праз стагоддзі, і патрэбен не столькі гасцям горада, колькі яго жыхарам. Памятны знак, што з'явіўся нядаўна на месцы Фары Вітаўта, госям горада скажа няшмат, а для нас, гродзенцаў, ён стаў сімвалам надзеі на тое, што храм будзе адраджаны. Ён неабходны ў гістарычным сілужэце Гродна. А для адраджэння святыхі, магчыма, патрэбна паразуменне ў дасягненні мэты паміж гараджанамі каталіцкага і праваслаўнага веравызнанняў, паколькі ў розныя эпохі храм належыў дзвюм гэтым канфесіям. Магчымым выйсцем з сітуацыі магло б стаць існаванне яго як агульнагарадскога культурнага цэнтра, накіраванага ў Полацку.

Сярод тых асоб, каму варта паставіць помнікі ў першую чаргу, згадава Жылібера і Тызенгаўза. Праўда, некаторыя гродзенцы вам, магчыма, скажуць, што бронзавыя постаці ў парку і на Гараднічанцы, якія з'явіліся нядаўна, — і ёсць Жылібер і Тызенгаўз. Але афіцыйна гэта не помнікі, а паркавыя скульптуры, што ўвасабляюць вобразы гродзенцаў XVIII стагоддзя. Аднак тое, што жыхары горада ўспрымаюць іх помнікамі канкрэтным асобам, сведчыць: такая пластыка на смрэч патрэбная...

Шкада, што гродзенская зямля, край каралеўскіх замкаў, не пачынула нам у спадчыну ад продкаў велічных прыкладаў візуалізацыі гісторыі праз творы манументалістыкі. А мінулае нашага старажытнага горада вартае ўшанавання ў скульптуры, дэкаратыўных насценных пано, манументальным жывапісе ды іншых формах, якія адлюструюць багацце і своеасаблівасць мінулага. Нам выпала ўнікальная магчымасць вярнуцца памяццю да постацей, што зрабілі найбольшы ўнёсак у абарону ды росквіт Панямоння раней. Як мастак і гродзенец адчуваю сваю місію ў гэтым...

32 гектары памяці. І праблем...

Ідэя ўключыць гэтыя могілкі ў склад мемарыяла падаецца заканамернай, ды і лунае яна ў паветры даўно. Тым больш, як кажуць сведкі, там былі пахаваны і некаторыя ахвяры трагедыі. Але пакуль што ініцыятыва музейшчыкаў вынікаў не прынесла. Для гэтага патрэбны і сродкі, і высілкі: добраўпарадкаваць тэрыторыю, збудаваць лесвіцу, якая вяла б на той самы пагост... Аднак перадусім на гэты аб'ект павінны прыйсці сапёры: са слоў мясцовых жыхароў, ужо пасля свайго фактычнага знішчэння Хатынь немаведама з якой прычыны зведала нямецкую бамбардзіроўку, і нешта, па чутках, не ўзарвалася...

Вядомае і месца, дзе знаходзілася вясковая царква, датаваная XVIII стагоддзем ды знішчаная нямецкімі бомбамі. Артур Зельскі задаецца пытаннем: чаму б не маркіраваць тую пляцоўку, чаму б не стварыць на ёй сучасны культурны аб'ект — скажам, каплічку?

На сённяшні момант тэрыторыя могілак належыць Лагойскаму райвыканкаму. Музейныя супрацоўнікі могуць апекавацца ёю хіба на правах валанцёраў, што аднойчы ўжо і было зроблена сумесна з лагойскай парафіяй Святога Казіміра. Але з таго часу ўсё зноў зарасло, і сёлета на Дзяды Артур Зельскі ў чарговы раз плануе ініцыяваць талак.

Знакаміта музейная ўстанова сёння мае сціплы абласны статус. Адсюль і штатны расклад, і заробкі... Запытаўшыся пра наяўнасць "незапаўняльных" вакансій, даведаўся ад дырэктара, што яны ёсць, і галоўная прычына — нават не "нязручна дабрацца", а менавіта тыя сумы, што фігуруюць у разлікоўках. Прыкладам, ужо які месяц стаіць у гаражы музейная "газель": кіроўцу, які пагадзіўся б працаваць за два з паловай мільёны, знайсці пакуль не ўдаецца. Экскурсавод жа атрымлівае яшчэ менш...

Таму наданне статусу Нацыянальнага, за які актыўна "змагаецца" Артур Зельскі, мае перад сабой не толькі іміджавую, але і чыста меркантильную мэту: у выпадку поспеху матэрыяльнае ўзнагароджанне музейшчыкаў можна будзе хоць неяк павысіць. Аднак пакуль — безвынікова...

— Нам тлумачаць, што для надання такога пачэснага статусу трэба мець два прадметы першай катэгорыі, — распавядае Артур Зельскі. — Адзін з іх — сам Мемарыяльны комплекс. Але дзе ўзяць другі ў дашчэнтну знішчанай вёсцы? Зрэшты, фактычна, гэтае месца і сёння з'яўляецца нацыянальным: тут распавядаецца не столькі пра нейкія канкрэтныя падзеі, колькі пра агульную трагедыю мірных жыхароў Беларусі. Таму ўсе высокія дэлегацыі, якія прыязджаюць у нашу краіну, абавязкова наведваюць Хатынь...

Архіў страт

Між тым, актуальная сёння тэндэнцыя гістарычнага рэвізіянізму дацягнулася і да "Хатыні". Маўляў, гэта нават і не карная аперацыя была, а звычайны бой паміж паліцамі ды партызанамі, у якім выпадкова загінулі таксама і мірныя жыхары. Мараль зразумелая: не такія ўжо тыя нацысты былі нелюдзі.

Відавочцы тых падзей сведчылі зусім пра іншае, але... Пад сумнеў можна паставіць не раўнууючы ўсё — у тым ліку і тое, што яшчэ ўчора здавалася відавочным. Аднак "змагання" з навукова даведзенымі фактамі, як ні круці, значна складаней, чым проста з эмоцыямі.

— Менавіта таму нашы суседзі стварылі свае Нацыянальныя інстытуты памяці, якія акумуляуюць інфармацыю пра кожную з ахвяр той вайны, — кажа Артур Зельскі. — У нас жа гэтая справа пакуль заста-

5 ліпеня 1969-га пад час адкрыцця мемарыяла ў Хатыні выступаў і ацалелы сведка трагедыі — Іосіф Камінскі (між іншым, архіўнае відэа можна паглядзець на сайце музея). Яго запавет, прамоўлены са слязьмі на вачах, — каб такое больш ніколі не паўтарылася...

— А каб не паўтарылася, трэба на ўвесь голас нагадваць, да чаго прыводзяць войны, — кажа Артур Зельскі. — У апошнія гады стала відавочнай тэндэнцыя паказу вайны з гераічнага боку. Паглядзіце сучасныя фільмы — як моцна яны адрозніваюцца ад савецкай кінакласікі! Санітаркі ў кароткіх спаднічках, адпрасаваныя гімнасцёркі, паголеныя твары байцоў у акапах... Вайна выўляецца не як трагедыя, а як нейкая цікавая прыгода...

Прыкладна тая ж самая тэндэнцыя назіраецца і ў музейнай сферы. Каб завабіць наведвальнікаў, многія захапляюцца забаўляльным інтэрактывам ды будууюць "партызанскія зямлянікі" з ацыліндраванага бярвення. Артур Зельскі такі падыход не ўхваляе:

— Маё перакананне адназначнае: мы павінны выконваць не забаўляльную, а выхаваўчую функцыю. Вясёлы атракцыён, пазбаўлены сэнсавай нагрукі, — гэта зусім не тое, што можа ў нечым пераканаць нашу моладзь. Трэба паказваць вайну з праўдзівага, страшнага боку: як трагедыю не толькі тых, хто бярэ ў рукі зброю, але і ні ў чым не вінаватых мірных жыхароў, уключна нават з немаўлятамі. Мая мама не па чутках зведала, што такое вайна: яна прайшла праз дзіцячы дом у Драздах, дзе акупанты бралі ў малых кроў для сваіх шпіталаў... І вельмі важна цяпер перадаць гэты досвед нашым дзецям...

K

Фотасюжэт да 45-годдзя з дня адкрыцця мемарыяла ў Хатыні
можна пабачыць на старонцы 3.

Дырэкцыя Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску", у якой распрацоўваюць, удакладняюць, карэктуюць стратэгію і тактыку чарговага форуму, цягам года працуе як дзяржаўная ўстанова "Цэнтр культуры "Віцебск". Тут у мяне прызначана сустрэча з яе кіраўніком Аляксандрам СІДАРЭНКАМ. Любы фестываль, калі гэта жывы творчы арганізм (а "Славянскі базар..." безумоўна, такім і з'яўляецца), не можа не рэагаваць на тое, што адбываецца ў сферах мастацтва і культуры, якія ён прадстаўляе. З іншага боку, за ўвесь час існавання фэсту яго арганізатары вывучылі, разумеюць запыты як мясцовай публікі, так і гасцей горада над Заходняй Дзвіной і імкнуцца максімальна адпавядаць ім.

Алег КЛІМАЎ
Мінск — Віцебск — Мінск

"Рэйтынг форуму па-ранейшаму вельмі высокі, і не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі", — адзначыў на пачатку гутаркі генеральны дырэктар Цэнтра культуры "Віцебск", дырэктар Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску" Аляксандр Сідарэнка. Пра гэта сведчыць хоць бы той факт, што наша гутарка з ім праходзіла на наступны дзень пасля таго, як у расійскай сталіцы адбылася прэс-канферэнцыя, прысвечаная фэсту. Лагічна, што мае першае пытанне было звязана з ёй.

Аляксандр Сідарэнка:
"Сёлета я ставіў перад сабой задачу апырэдзіць верагодныя складанасці, нешта зрабіць загадзя. Ужо напрыканцы мінулага фэсту было разуменне таго, якім можа стаць форум 2014 года, у якім кірунку ён можа развівацца, што ў яго варта ўнесці новага".

— Аляксандр Пятровіч, як маскоўскія журналісты сустрэлі вас? Ці не агаломшылі падступнымі пытаннямі?

— Не агаломшылі. Некаторых з іх я ведаю па папулярных "Славянскіх базарах...". Нейкіх пытанняў "з падколам" ні мне, ні Кіму Брэйтбургу, які ўзначальвае сёлета журы Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні, ні Міхаілу Турэцкаму, ні спявачцы Зары, ні нашаму земляку, спеваку Сяргею Валчкову не задавалі. Я падрабязна спыніўся на праграме фестывалю, а сярод чаканых і прадказальных тэм былі ўдзел-няўдзел Канчэты Вурст ды прыезд украінскіх дзялячэў культуры і мастацтва.

— Канчэты, тое ўжо вядома, у Віцебску ў ліпені не будзе. А што з Украінай?

— Нягледзячы на ўсё тое, што там сёння адбываецца і за чым мы з болей назіраем, украінскія выканаўцы будуць прадстаўлены і на дарослым конкурсе, і на дзіцячым.

Заяўлены яны ў розных праграмах.
— Вы другі год узначальваеце фестывальны рух "Славянскага...". Якім выдаўся для вас дэбютны год?

— Ён быў збоўшага замяшаны на эмоцыях. У нейкіх момантах я ішоў ужо па накатанай дарозе, недзе, шчыра прызнаюся, пашанцавала, што не дапусціў памылкі. У многіх аспектах калектыў Цэнтра культуры самастойна адпрацаваў на сто з лішнім працэнтаў. Сёлета я ставіў перад сабой задачу апырэдзіць верагодныя складанасці, нешта зрабіць загадзя. Ужо напрыканцы мінулага фэсту было разуменне таго, якім можа стаць

(Латвія), Доні Монтэл (Літва).

Чамусьці многія забываюць пра тое, што, несучы культуралагічную місію, фестываль павінен і акупляць укладзеныя ў яго дзяржавай сродкі.

— Тая ж крытыка кажа, што, маўляў, хай бы ўжо і Міхайлаў, але чаму б не зрабіць большы акцэнт на беларускасці фестывалю, павялічыўшы колькасць нашых артыстаў, дадаўшы лік іх сольных выступленняў?

— Мне, наадварот, падаецца, што таго акцэнту, які ўжо ёсць, дастаткова. "Славянскі базар у Віцебску" — гэта фестываль славянскіх культур наогул, у які арганічна ўпісана і беларуская. Не думаю, што мы

павінны цягнуць на сябе коўдру ў шкоду іншым краінам-удзельніцам. Вось сёлета ў нас будуць канцэрты майстроў мастацтваў Балгарыі, Ізраіля, Латвіі: у дзвюх апошніх дзяржавах таксама, як кажуць, хапае нашых людзей. Мы і далей збіраемся такім чынам чаргаваць краіны, прыцягваць іх да ўдзелу ў фестывалі ў яшчэ большым фармаце.

— Зараз вельмі папулярны Макс Корж, які збірае раз за разам аншлагі ў буйных залах Мінска...

— Мы хацелі, каб ён у нас выступіў. Аднак у ягонага менеджменту вельмі своеасаблівы перавагі ў плане выбару пляцовак для кан-

— Крытыка кажа, што, маўляў, хай бы ўжо і Міхайлаў, але чаму б не зрабіць большы акцэнт на беларускасці фестывалю, павялічыўшы колькасць нашых артыстаў, дадаўшы лік іх сольных выступленняў?

— Мне, наадварот, падаецца, што таго акцэнту, які ўжо ёсць, дастаткова. "Славянскі базар у Віцебску" — гэта фестываль славянскіх культур наогул, у які арганічна ўпісана і беларуская. Не думаю, што мы павінны цягнуць на сябе коўдру...

цэртаў. Але маладзёжная аўдыторыя ніколі не застаецца на фестывалі без сваёй музыкі. Для яе прыгатаваны шоу "Тэлеасарці", дзе паўдзельнічаюць Глеб Мацвяйчук, Дзмітрый Бікбаеў, Зара, Марк Цішман, гурт "Дразды", Іван Вабішчэвіч ды іншыя папулярныя выканаўцы. Згадаю з гэтай нагоды і канцэрт "Зоркі Еўропы", у якім выступаць пераможцы і канкурсанты "Еўрабачання". Моладзь "ва ўзросце" чакае сустрэча з кумірамі іх юнацтва: гаворка пра гурты "Secret Service", "Arabesque", "Dschinghis Khan", "Ricchi e Poveri" ў праграме "Залаты хіт".

— Разуменне, што пад час фестывалю вы будзеце загрузаны працай "па самае "не магу", але ўсё ж на які канцэрт паспрабуеце вырвацца абавязкова?

— На праграму "Вярнуўся я на Радзіму...", прысвечаную 100-годдзю з дня нараджэння Марка Фрадка — нашага славутага земляка. Хачу паглядзець джазавыя праграмы, хоць я і не спецыяліст у гэтым жанры, але музыканты, заяўленыя ў канцэртах, вартага таго, каб іх паслухаць. Спадзяюся, атрымаецца схадзіць на выступленне аднаго з маіх любімых гуртоў — "Любэ", які адзначае ў нас сваё 25-годдзе.

— Аляксандр Пятровіч, дык чаму ж людзі з усёй Беларусі і замежжа павінны ў гэтыя ліпенскія дні наведваць "Славянскі базар у Віцебску"?

— Далёка не любы фестываль у свеце можа пахваліцца гэткай разнастайнай праграмай, як наш. Тут сапраўды практычна кожны чалавек можа знайсці для сябе мерапрыемства, зыходзячы з асабістых прыхільнасцей. Гэта першае. Другое — непаўторная фестывальная атмасфера, як вакол форуму, так і ўнутры яго. У гэтыя некалькі дзён літаральна на кожным кроку можна сустрэць мастакоў, рамеснікаў, якія прадстаўляюць і якія прапаноўваюць свае творы, творчыя калектывы, што запоўняць горад. Нават калі хтосьці не з'яўляецца прыхільнікам таго або іншага мастацтва, ён, упэўнены, не зможа ўстаяць перад гэтым святам, перад вяселосцю, усмешкамі, прыязнасцю і сам увальецца ў дзейства. Урэшце, проста адпачне душой, удыхне спецыфічнага "шашлычнага" паветра, паблукое па вулчыхах, убачыць віцебскія цікавосткі. Горад гатовы да фестывалю і чакае гасцей!..

Аляксандр Сідарэнка. / Фота Юрыя ІВАНОВА

форум 2014 года, у якім кірунку ён можа развівацца, што ў яго варта ўнесці новага. Так з'явілася лялечная частка тэатральнай праграмы фестывалю, джазавы праект "Art-Sessio" — конкурс-выстаўка візуальных мастацтваў, які цяпер у структуры "Славянскага базару...". Самі білеты на мерапрыемствы мы пачалі прадаваць на месяц раней, чым летась: з сярэдзіны красавіка. Так, на канец мая іх рэалізавана сорак з лішнім працэнтаў ад усяго аб'ёму.

— Што вы можаце сказаць тым, хто крытыкуе фестываль за тое, што на ім з года ў год выступаюць адны і тыя ж расійскія артысты: Газманаў, Кіркораў, Бабкіна?..

— Калі гэтыя артысты з года ў год збіраюць поўныя залы, значыць, яны — запатрабаваныя. Беларускі глядач у гэтым сэнсе па-добраму кансерватыўны. Але кожны год фестываль прадстаўляе і нават запальвае новыя імёны. Напрыклад, сёлета са сваім першым сольным канцэртам у Канцэртнай зале "Віцебск" выступіць наш суайчыннік Сяргей Валчкоў, пераможца расійскага тэлепраекта "Голас-2". Мы працягваем традыцыю і запрашаем да ўдзелу ўладальнікаў Гран-пры і лаўрэатаў нашых конкурсаў, каб бачыць, як яны растуць, ды радавацца іх творчым поспехам. Выступаць у розных праектах і працаваць у складах журы міжнародных конкурсаў будуць Пламен Патаў (Балгарыя), Алішэр Карымаў (Казахстан), Міхал Качмарак (Польшча), Саманта Ціна

"Славянскі базар у Віцебску": пра акцэнты і працэнты

У ТЭМУ

Пра "свой" "Славянскі базар у Віцебску" мы прапясілі выказацца вядомых выканаўцаў, у якіх, вядома, маюцца ўспаміны пра фестываль.

Віталь АРТЫСТ,
лідар гурта "Без білета":

— Кранула фестывальная валюта, якой артыстаў, журналістаў, гасцей форуму забяспечваюць яго арганізатары, — "васількі". Нам вельмі шкада было з імі расставацца, а таму расплачваліся звычайнымі грашыма, пакінуўшы "васількі" на памяць. А наогул, "Славянскі базар у Віцебску" для мяне — гэта, у добрым сэнсе, чад і туман, мора агню, мора эмоцый і выдатны настрой!..

Ядзвіга ПАПЛАЎСКАЯ,
народная артыстка Беларусі:

— Сёння "Славянскі базар у Віцебску" для нас з Аляксандрам Ціхановічам — гэта, у першую чаргу, месца сустрэчы са старымі сябрамі, шчырых, душэўных гутарак з калегамі, з якімі мы знаёмыя сто гадоў... І, вядома, такое вялікае месца сустрэчы з гледачамі!

Пацешных, а часам і не вельмі, гісторый, якія мне згадваюцца ў сувязі з фэстам, шмат. Цяжка выбраць адну. Хай будзе такая. Толькі пачалася перабудова Амфітэатра. На пляцоўцы ўсюды рыштаван-

ні, дошкі замест прыступак, і мы, члены журы, як заўсёды, сядзім на верхатуры. І перад самымі нашымі радамі — дзірка, якую трэба было пераскочыць. Усе скакалі і пераступалі нармальна, акрамя Надзі Бабкінай. Вось яна ішла да нас — і вось яе ўжо няма. Усе літаральна анямелі — і журы, і публіка. І тут яна як закрычыць аднекуль зніз: "Ёсць тут сапраўдныя мужыкі? Хто дапаможа жанчыне вырвацца?!", дадаўшы моцнае слоўца. І абстаноўка разраділася...

Павел ТАРАЙМОВІЧ,
музыкант гурта
"Цягні-Штурхай":

— На "Славянскім базары ў Віцебску" мне запамнілася грамадскае харчаванне. Адночы мы пасля свайго выступлення адправіліся паесці дранікі ў крытым кафэ, размешчаным недалёка ад Амфітэатра. Доўгая чарга нас насцярожыла, але мы ўсё супакойвалі сябе: вось цяпер яна будзе рухацца хутчэй, тыя, хто наперадзе стаяць, не вытрымаюць і пойдучы... Ані! Чарга літаральна спала, прадаўцы, мабыць, моцна стаміліся, таксама спалі, але людзі перад намі цярпліва чакалі. З гадзіну мы мужна прастаялі. Але драніку наеліся адразу на два дні з запасам! А раніцай у абавязковым парадку снедалі ў адкрытых міні-кафэ мясцовымі шашлыкамі. Нам як персонам досыць вядомым падавалі шашлык не ўчарашнія, а проста з мангала.

А бібліятэка будучыні вам не патрэбная?
які быў надрукаваны ў № 24 за 2014 г., выклікаў абмеркаванне ў нашай пошце і на старонках ў сацыяльных сетках. Друкуем першыя водгукі і запрашаем вас да далейшай дыскусіі. Сёння на старонках "К" — меркаванні прафесіяналаў у бібліятэчнай справе Марыны Петрашкевіч і Наталлі Свірыда, а таксама "погляд з боку" ад журналіста і літаратара Віктара Марціновіча, якім ён нядаўна падзяліўся на адным з інтэрнэт-рэсурсаў.

Я бібліятэкар адной з мінскіх дзіцячых бібліятэк. Працую амаль восем гадоў, і за гэты час у мяне склалася сваё меркаванне.

Але мы — не масавікі-забайнікі!..

Тэкст
Марына ПЕТРАШКЕВІЧ,
бібліятэкар I катэгорыі Дзіцячай бібліятэкі № 8 горада Мінска

Зусім рэзка накіраваны існуючай бібліятэчнай справы ў Мінску па шэрагу прычын выказвацца не буду. Але ўсё ж хочацца прыняць удзел у палеміцы наконт бібліятэкі будучага. Дакладней будзе сказаць — месцы бібліятэкі ў будучым.

Безумоўна, бібліятэка патрэбна ў будучым. Звычайная бібліятэка са звыклымі функцыямі, якія яна выконвала цягам не аднаго стагоддзя. Для заўтрашняга пакалення патрэбна ўстанова крокавай даступнасці са зручным графікам працы, разнастайным фондам і ўтульнымі месцамі для чытання-адпачынку.

У вялікіх гарадах увесь час нехта або нешта перашкоджае чытачу ақунца ў свет кнігі. Бібліятэка павінна прадастаўляць такое месца. У

Нарэшце ўзнята наспелая даўно тэма. Мне імпануе пункт гледжання Юрыя Чарнякевіча (яго меркаванне датычыцца ў большай ступені развіцця гарадскіх бібліятэк): не трэба з бібліятэкі рабіць немаведама што (толькі не бібліятэку). Сэнс жа дзейнасці сельскай бібліятэкі — у пазіцыі Кастуся Антановіча.

Тэкст
Наталля СВІРЫДА,
намеснік дырэктара Гродзенскай гарадской цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы

Але палеміку весці бессэнсоўна, калі не вывучыць досвед развіцця сучасных публічных бібліятэк у краінах Еўропы і, напрыклад, працу ў гэтым кірунку бібліятэк Масквы (там задумаліся пра гэта даўно — і працэс рэалізацыі пайшоў).

яе памяшканнях трэба размясціць утульныя канапы, крэслы-качалкі, гамакі, вялікія арэлі (напрыклад, падобныя на садовыя), дзе чытачы змогуць вольна сядзець, падагнуўшы ногі пад сябе або закінуўшы іх на суседняе крэсла, і нават ляжаць. А вось тут ужо будуць да месца і кава, і гарбата, і бутэрброд, і пачак чыпсаў — хто з чым прывык чытаць. Галоўнае, каб мэбля для чытання не была сканцэнтравана ў адным месцы, каб пах кавы суседа па канапе не казытаў нос галоднага студэнта...

У дзіцячых бібліятэках (у аддзелах літаратуры для дзяцей дарослых бібліятэк) будуць да месца разнастайныя настольныя гульні (ад папяровых "брадзілак" да шашак і шахмат), размаляўкі, пазлы, наборы для творчасці, цацкі (машыны, лялькі, гумавыя зьяры, канструктары, кубікі). І абавязкова — пляцоўка, дзе з пералічаным дабрам можна бясконца гуляць. Гэтыя рэчы прыцягнуць дзіця ў бібліятэку. Пад час наведання для гульні дзіцячы позірк спыніцца на цікавых кнігах, якія малеча абавязкова захоча прачытаць (пры ўмове якаснага раскрыцця фонду на прывабных выстаўках). Такім чынам дзіця на радасць бацькам, бібліятэкарам і настаўнікам ператворыцца ў сталага чытача. Арганізацыя разнастайных літаратурных конкурсаў, завязаных на чытанні шэрагу кніг, з вызначэннем пераможцаў і ўрочэннем прызоў таксама прыцягне ўвагу дзяцей розных узростаў груп.

Што да музыкальных, танцавальных, тэатральных вечароў,

распавесці пра тую або іншую кнігу, зрабіць агляд новых часопісаў. А імпрэзы, якія ён ладзіць у памяшканні бібліятэкі, павінны быць скіраваны на раскрыццё фонду, рэкламу кніг і прапаганду чытання.

Сёння трэба ўспомніць і ўзнавіць папулярнае ў савецкія часы кіраўніцтва чытаннем. У бясконцай колькасці аўтараў і кніг чытачу цяжка арыентавацца, а анатацыі, змешчаныя ў кнігах, не заўсёды адлюстроўваюць іх змест. Бібліяграфічныя спісы кшталту "сентыментальны раман" і "крывавы дэтэктыў", "раман з элементамі дэтэктыўу" і "юмарыстычны прыгоды", "фэнтазі са звыклымі нам дамавікамі, лесавікамі і русалкамі" і "фэнтазі з замежнымі троллямі, гоблінамі і гномамі" значна спросцяць чытачу пакутлівы працэс выбару кніг. Простая і даступная форма падобных біблі-

Не трэба рабіць з бібліятэкара масавіка-забайніка ўніверсальнага профілю. На арганізатара масавых мерапрыемстваў ва Універсітэце культуры вучацца пяць гадоў, а моладзь на бібліятэчным факультэце спасцігае зусім іншае.

яграфічных спісаў са спасылкамі на афіцыйныя сайты, дзе можна бяспечна запампаваць кнігу, зробіць іх запатрабаванымі сярод чытачоў. Прычым падобныя спісы павінны змяшчаць апісанні кніг не толькі асобнай бібліятэкі, а і найбольш папулярных ды якасных выданняў. Галоўнай задачай бібліятэкі мусіць стаць рэклама кнігі. А возьме чытач папяровую кнігу ў дадзенай бібліятэцы ці набудзе яе ў кнігарні, запампае на электронную кнігу ці будзе чытаць з манітора камп'ютара ў рэжыме онлайн — гэта ўжо яго справа. Галоўнае — ён будзе чытаць, а бібліятэкі застануцца запатрабаванымі.

Сёння, як і заўтра, грамадству патрэбна не бібліятэка будучага, а бібліятэка — дасугавы цэнтр, альтэрнатыва бессэнсоўным камп'ютарным гульням. Калі не зрабіць бібліятэку папулярнай сярод дзяцей зараз, то потым яна не будзе патрэбна ўвогуле, бо чалавек чытачы знікне як від...

Таму што набалела...

І не трэба займацца скарачэннямі дзеля незразумела якой выгоды. Тое ж датычыцца інтэграцыі (камусяці трэба прэмію даць за вынаходніцтва новага тыпу бібліятэкі — інтэграваная). Варта спачатку паклапаціцца, каб прафесіяналы выпрацавалі канцэпцыю (праект) развіцця (арганізацыі) публічнай

бібліятэкі, патрэбнай грамадству і агульнадаступнай (бясплатнай).

А запозненыя разважанні не маюць сэнсу пасля бяздумных скарачэнняў, неабгрунтаванага ў ціску платных паслуг і перспектывы знішчэння чытальных залаў.

Чыталкі ўвайшлі ў наша жыццё мякка і незаўважна. Шмат каму нават падалося, што нічога не змянілася. Ну, там літаркі надрукаваныя на паперы, а тут створаныя электроннымі чарніламі... Але чым больш я карыстаюся электроннымі прыладамі, чым больш супастаўляю гэты досвед з тым, што быў раней, калі кнігі былі важкімі, тым больш упэўніваюся: змянілася наогул усё, мы проста пакуль гэтага не адзначылі і не зразумелі. Электронная эпоха нясе цывілізацыйны змены, супастаўныя з вынаходніцтвам друкарскага станка. Паспрабую вылучыць адметнасці.

валасы сплятаюцца над ёй. Сёння ён проста перадаў бы ёй тэкст праз Bluetooth, і далей яна чытала б яго на сваім "таблеце". А яшчэ кажучы, што тэхналогія аб'ядноўваюць...

Лічбавыя кнігі рызыкуюць перафармаваць шэраг літаратурных прафесій. Пра трагедыю пісьменніка і выдаўца мы ўжо згадалі, але цікавыя ролі гэтая эпоха прапануе крытыкам. Калі раней крытыку варта было сканцэнтравана на адным творы і дэталёва яго разбіраць (бо чытач гатовы быў набыць адну кнігу, а не ўсё!), цяпер ад крытыкаў публіка чакае адказу на спрадвечнае пытанне "Што б такое пачытаць?". Прычым адказу разгорнутага і пажадана рубрыкаванага. Калі прааналізаваць запыты, з дапамогай якіх людзі шукаюць кнігі, можна зразумець, што ўжо цяпер узнік попыт на сайт, на якім можна было

Як прайсці ў бібліятэку?

Тэкст
Віктар МАРЦІНОВІЧ,
журналіст, літаратар

E-reader ужо фактычна забіў кніжную індустрыю. Прафесія пісьменніка зрабілася камерцыйна прыбыткавай праз вынаходніцтва ратацыйнай друкарскай машыны, якая значна знізіла выдаткі на друк кніг і зрабіла іх даступнымі нават для тых, хто не ведаў, як іх чытаць (памытаем пра непісьменнасць у Еўропе ў XVIII — XIX стст.). Новы тэхналагічны выбух XXI стагоддзя, які абяцаў яшчэ больш знізіць выдаткі, фактычна скончыў эпоху прафесіі: пісьменнікі цяпер павінны быць зможнымі людзьмі, не зацікаўленымі ў прыбытку ад выдавецкай дзейнасці, як лорд Байрон, Джонатан Свіфт ці, даруйце, Платон. Расійскі выдавецкі рынак ужо пахаваны гэтай файнай тэхналогіяй: у Сеціве кніжачкі даступныя ўсё і разам.

Паспрабуем прааналізаваць, як мы паводзім сябе з электроннай кнігай. Перш за ўсё, мы па-іншаму "набываем" творы. Раней мы чулі пра нейкага новага цікавага аўтара, напрыклад, пра праваслаўнага песіміста Дзяніса Гуцко, які робіць шмат шуму ў Расіі. Мы акурата набылі адну кніжку Гуцко, каб зразумець, што гэта такое і ці спадабаецца. Мы былі абмежаваны грашовым фактарам — не маглі адрозу забраць усё, што выдадзена тым аўтарам.

Логіка нашых дзеянняў на сайце з бясплатнымі запампоўкамі прыныпова іншая: мы сцягваем адрозу ўсё, што ёсць, — пасля разбярэмся. Калі праз месяц успомнім пра таго Гуцко, будзем пачынаць чытаць наўздагад, выходзячы з прывабнасці назваў кніг. Прагартаўшы пяць старонак тэксту, мы адкінем яго, калі ён нам не спадабаецца: мы не плацілі грошай за гэтую кніжку і не будзем вышукваць у ёй нешта асаблівае, калі яна хутка не "зачэпіць".

Другая адметнасць электроннага чытання вынікае з таго факта, што кніжка заўсёды побач. Раней, збіраючыся ў адпачынак, мы рупліва адбіралі два-тры томкі, прычым сачылі за тым, каб яны былі не самымі важкімі. Цяпер у адпачынак мы можам узяць усё напісанае чалавецтвам — рукі не адарвуцца. Адчуванне сталай прысутнасці электроннай кнігі (г. зн., усіх кніг, якія мы прачыталі) дадае ўпэўненасці ў тым, што чытанне і памяць — працэсы аўтаномныя. Мы чытаем няўважліва, бо ў любы момант і ў любым месцы можам дастаць чыталку і прыгадаць, як там звалі галоўных герояў і ў чым была інтрыга.

Электронная папера нараджае і новыя практыкі калектыўнага спажывання тэкстаў. Вось карцінка з мінулага: закаханыя ўтаропіліся ў адну і тую ж кніжку, гартаюць старонкі, іх

б увесці ўзрост, пол, колер валасоў, знак задзяка і ў адказ атрымаць рэкамендацыю — 100 кніжак жанру "пра каханне", якія папулярныя на гэтым тыдні.

Адзін мой знаёмы ў змрочныя дзевяностыя "накасіў" некалькі тысяч долараў вельмі цікавым відам дзейнасці: ён дапамагаў складаць бібліятэкі. Прыкладна на тым этапе, калі шпалеры ў доме ўжо наклеены, а бильярдны стол яшчэ не прывезлі, ягоныя заказчыкі, беларускія "ыліты", задаваліся пытаннем: а якія кнігі паставіць у бібліятэцы? Такая лакацыя, як "бібліятэка", у доме была запланавана, бо якое ж жытло "ыліт" без бібліятэкі. А вось што туды паставіць — пытанне! Важна ж не толькі, каб вокладкі пасавалі да кіліма (за гэта тут галоўны дызайнер праекта адказвае), — важна і што там, у тых вокладках. Бо раптам дызайнер пад кілім падбярэ поўны склад твораў У.І. Леніна: у тых кніжачак такое прыемнае вохрыстае адценне... Але "пацаны не зразумеюць". "Пацанам" наогул трэба паказаць, што ўладальнік хаты — начытаная, тонкая душа і на дом назбірала не гандлем нафтай, а ўласнымі галавой, розумам, адукацыяй. І вось тут з'яўляюся мой знаёмы з доўгім спісам, які за тыдзень напайняў лакацыю "бібліятэка" належнымі кнігамі. У яго было некалькі тыповых варыянтаў: спіс для прыхільнікаў класікі, "традыцыі і сучаснасць", city intellectual і нават гік-спіс (Петрушэўскага ды іншыя).

Дык вось, цяпер для майго знаёмага — чорныя часы. Лакацыі "бібліятэка" знікаюць з хат "ыліт", а тыя эстэты, якія па сваёй волі захоўваюць папяровыя тамы ў сябе дома, не маюць патрэбы ў library consulting — яны самі каго хочаць пракансультуюць. Усе астатнія бібліятэкі носяць у сваіх кішэнях. Ведаецца, што з'яўляецца самым інтымным крокам? Даць сваю чыталку некаму на пару дзён. Чалавек зразумее і адчуе вас, калі, канешне, ён такі ж прыхільнік літаратуры, як і вы. Чыталка адрозу пакажа ўсё: чым цікавіцца, што прачытаеце, што пачынаеце, але не заканчваеце, а што, спампаваўшы, так і не адкрываеце. Ніводная прыватная бібліятэка не давала такога ўражання аб прыхільнасцях уладальніка...

Магчыма, гэта яшчэ не ўсё. Тэхналогія чыталак дагэтуль удасканальваецца. Цялкам магчыма, што праз дзесяць гадоў яны будуць дапісваць кнігі ў залежнасці ад пажаданняў чытачоў. Але ўжо сёння можна зрабіць выснову: Гутэнбергавай эпохі больш няма, яна скончылася...

Мастыхін

С. Свірыдов. "Надзея".

Святло Перамогі

У сталічным Палацы мастацтва адкрылася выстаўка "Святло Перамогі", прысвечаная 70-й гадавіне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

У экспазіцыі, работы з якой прапануем вашай увазе на старонках 8 — 9, прадстаўлены творы як вядомых майстроў, так і творчай моладзі. Галоўны плён Перамогі, паводле канцэпцыі выстаўкі, у тым, што чалавецтва выйшла з вайны неацарсцелым. Беларусь у гэтым сэнсе — яскравы прыклад. На нашай зямлі перажыты боль ператварыўся ў жыццесцявардальнае мастацтва, а самі пасляваенныя гады сталі для беларускай культуры "залатай парой", бо нарадзілася і сцвердзілася нацыянальная мастацкая школа, на грунце якой развіваецца культура суверэннай Беларусі.

Н. Каваліна. "No sign".

О. Баранюскі. "Партызанская сім'я".

А. Лёвдзатскі. "Прабачанне вайскага пісьменніка".

Раскадроўка

З восені ў наш кінапракат збіраюцца запусціць новую айчынную стужку для дзяцей "Неверагоднае перамяшчэнне", якая была завершана літаральна на следам за яшчэ дзвюма — "Кіндарвілейскім прывідам" і "Цуд-востравам, або Палескімі рабін-зонамі". Такую раптоўную любоў "Беларусь-фільма" да падрастаючага пакалення генеральны дырэктар Нацыянальнай кінастудыі Алег Сільвановіч тлумачыць не нейкімі спецыяльнымі намерамі, а ўсяго толькі збегам абставін. Як бы тое ні было, нядужа і сапраўды: колькасць дзіцячых фільмаў пераходзіць у іх якасць?

Надзея БУНЦЭВІЧ

Праўда, на творчым рахунку рэжысёра Аляксандра Анісімава той "колькасці" якраз і няма. Пры ўсім сваім творчым багажы, ён выступаў у новай стужцы... дэбютантам. Бо раней працаваў у дакументальным кіно, упершыню ўзяўшыся за мастацкае, ды яшчэ дзіцячае. Гэтае "перамяшчэнне" рэжысёра з дакументалістыкі ў мастацкае кіно наўрад ці можна назваць "неверагодным" — хутэй, проста адбылося асаенне новай мастацкай прасторы. У чымсьці заканамернае: у рэжысёра, якому споўнілася 50, — пяцёрка дзяцей. І калі яму прапанавалі здымаць гэтую стужку, ён не мог не пагадзіцца — тым больш, што яго зацікавіў сцэнарый: з-за збою ў камп'ютарнай праграме, распрацаванай лянёвым школьнікам-вундэркіндам, з XVI стагоддзя ў сучасны Мінск "перамяшчаюцца" медык і алхімік Парацэльс ды двое каларытных, але нядальч прадстаўнікоў інквізіцыі. Тут і пачынаюцца іх прыгоды...

Камертон

Канец сезона вядучыя Беларускай дзяржаўнай філармоніі заўсёды адзначаюць адметнай праграмай, знакавымі імёнамі. Так было і гэтым разам. "Разыначкай" Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі на чале з Аляксандрам Анісімавым стала запрашэнне сусветна знакамитага англійскага піяніста Пітэра Данахоу. Дзяржаўны камерны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам Яўгена Бушкова, у сваю чаргу, запрасіў маладога лаўрэата шматлікіх міжнародных конкурсаў Вадзіма Халадзніка. Дыя самі праграмы абодвух канцэртаў дэманстравалі творчыя крэда кожнага калектыву.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Тры чуды Пітэра

Аляксандр Анісімаў зрабіў стаўку на папулярную рускую класіку: Рымскі-Корсакаў, Чайкоўскі, Рахманінаў. І хаця ў пачатку вечарыны дырыжор ва ўласцівай яму манеры распавёў пра званы ды звончкі, нават па-праўду музыкантаў асобна паказваць гучанне згаданых інструментаў (маўляў, ім прысвечана праграма), публіка імтанакіравана ішла на трыці фартэп'яны канцэрт С.Рахманінава.

Пітэр Данахоу, якому ўжо за 60, прадэманстравалі маладую віртуознасць і сталае майстэрства. Ён адразу павёў аркестр за сабой, дыктуючы тэмпы і драматургію. Аркестранты не зусім стройнымі шэрагамі рушылі за ім — хто як мог. Пітэр граў няк-

Кадры са здымак "Неверагоднага перамяшчэння". Фота Аляксандра ДЗІМТРАВА

"...Перамяшчэнне" сваімі сіламі

Нават па ціслым пераказе сюжэтнага рэчышча заўважна, што сцэнарый напісаны добрым знаўцам новай мастацкай прасторы. У чымсьці заканамернае: у рэжысёра, якому споўнілася 50, — пяцёрка дзяцей. І калі яму прапанавалі здымаць гэтую стужку, ён не мог не пагадзіцца — тым больш, што яго зацікавіў сцэнарый: з-за збою ў камп'ютарнай праграме, распрацаванай лянёвым школьнікам-вундэркіндам, з XVI стагоддзя ў сучасны Мінск "перамяшчаюцца" медык і алхімік Парацэльс ды двое каларытных, але нядальч прадстаўнікоў інквізіцыі. Тут і пачынаюцца іх прыгоды...

Парацэльс неаднойчы ўвасабляўся на экране, у тым ліку і ў сувязі з сучаснасцю. Але ўсе гэтыя пазнавальныя рэчы спалучаюцца вельмі удаля, без усялякіх "шоў" паміж рознымі запавяшчэннямі. Насычанасць фільма смешнымі сітуацыямі, падобнымі да камедыі тыпажы — літаральна страціліся "спасылікамі" на вядомыя кінаробы. Тут можна знайсці паралелі з "Прышэльцамі" і "Прышэльцамі-2", "Посцыя з будучыні" і "самы асама-

Канец сезона з "візітоўкамі" Ды...

няк мітусліва (здрабнелі героі, што тут зробіш), святочную коду псавала медзь. Хіба Царэўна Лебедзь з яе імпрэсіянісцкімі фарбамі не страціла прыгажосці...

Дайсці да Моцарта

Дзяржаўны камерны аркестр Беларусі, прапанаваны на закрыццё сезона праграму "Моцарт і...", перакінуў масток да сезона наступнага, на які запланаваны новы цыкл, прысвечаны мацэраціям. Цяперашні вечар, як заўважыла яго вядучая — музыкантаўка Іна Зубрыч, можна было б назваць "Моцарт і Concerto grosso", бо гучалі творы менавіта ў гэтым жанры. На маю думку, яшчэ больш важным аказалася правядзенне лініі мацэраціямства не толькі наперад, у XX стагоддзе, але і назад, да пачатку XVIII-га, сувязь з папярэднім барочным "шлейфам", які таксама адгукнуўся ў нядаўнім мінулым. Да таго ж усе творы, акрамя Моцарта, гучалі ў нас упершыню: П.Лакацілі, Э.Блоха, Н.Рота. Такія ж радкі на нашай канцэртнай эстрадзе кампазіцыі склалі і "дадатковыя" праграмы атрымаліся крыху дзіўнаватымі. Смарагдава-залатых аршыкаў павобч з патаўсцелай вавёркай заўважыць не ўдалося (мабыць, грызла-грызла дый з'ела), трыццаць тры волаты крочылі

"На біс" — і не зусім

Дзяржаўны камерны аркестр Беларусі, прапанаваны на закрыццё сезона праграму "Моцарт і...", перакінуў масток да сезона наступнага, на які запланаваны новы цыкл, прысвечаны мацэраціям. Цяперашні вечар, як заўважыла яго вядучая — музыкантаўка Іна Зубрыч, можна было б назваць "Моцарт і Concerto grosso", бо гучалі творы менавіта ў гэтым жанры. На маю думку, яшчэ больш важным аказалася правядзенне лініі мацэраціямства не толькі наперад, у XX стагоддзе, але і назад, да пачатку XVIII-га, сувязь з папярэднім барочным "шлейфам", які таксама адгукнуўся ў нядаўнім мінулым. Да таго ж усе творы, акрамя Моцарта, гучалі ў нас упершыню: П.Лакацілі, Э.Блоха, Н.Рота. Такія ж радкі на нашай канцэртнай эстрадзе кампазіцыі склалі і "дадатковыя" праграмы атрымаліся крыху дзіўнаватымі. Смарагдава-залатых аршыкаў павобч з патаўсцелай вавёркай заўважыць не ўдалося (мабыць, грызла-грызла дый з'ела), трыццаць тры волаты крочылі

Галоўны дырыжор Беларускага камернага аркестра Яўген Бушкова.

тоўкай" гэтага аркестра ў часы Алега Янчанкі і Юрыя Цырука, гэтую ж традыцыю працягвае Яўген Бушкоў. На класічным граў наш Юрыі Бліноў, якому давядзецца "прабівацца" скрозь яркае гучанне скрыпак. Фартэп'янную партыю — сольную ці не — цягам усяго вечара выконваў уладальнік Гран-пры Міжнароднага конкурсу імя Вана Кліберна ў Тэхасе

дацца, што артыст насамрэч знешне зусім не падобны на свайго героя. І адначасова пераканана, што Парацэльс сапраўды падарожнічаў па Вялікім Княстве Літоўскім, спыніў чуму, упершыню прыдумав таблеткі замест парашоку (паводле кінаверсіі, убачыўшы іх у сучасным шпіталі). Хтолькі яшчэ больш зацікавіцца хіміяй (не вывучэннем формул, зразумела, а ўсялякімі "вольтамі"). Хтосьці — перастане шкадаваць, што "не ў тую" эпоху жыве, бо тыя ж інквізітары, спазнаўшы славу рок-музыкантаў, не хочучь вяртацца назад...

Нягледзячы на выведзены на экране някелмівы настаўніку і нягэтых бацькоў, якіх дзеці ўвесь час абводзіць вакол пальца, фільм падыходзіць і для культпаходаў (як-нік, ён усё ж такі пра школу), і для сямейнага прагляду. І — для далейшых сіквелаў! Бо заканчваецца ён, можна сказаць, адкрытым фіналом: разам з Парацэльсам у мінуўшчыну перамяшчаецца і закаханая ў яго школьная настаўніца — быццам бы выпадкова, але не без дапамогі дзяцей, якія былі б толькі рады яе знікненню: уроку не будзе! Гэтую сітуацыю новых "перамяшчэнняў" давядзецца, пэўна, няк выпраўляць. Ці хаця б растлумачыць, што здарылася з настаўніцай "там", дзе яна ператварылася ў служанку...

Прэтэнзіі да фільма можна прад'явіць шмат. Але на кожны такі довад "супраць" — адразу знаходзіцца контраргументы "за". Дзеці на экране, шчыра качучы, не заўсёды паводзяць сябе натуральна, затое настолькі падобныя адно да аднаго, што выглядаюць, бы сапраўдныя брат і сястра. А яркай Дзяне Чыркара на ўвогуле можна даваць прыз за лепшую ролю другога плана, бо яна запамінаецца нават больш за галоўных герояў.

Фінальная песня, напісаная Алегам Іямбіцкім, нагадвае піянерскую лірыку пасляваеннай даўніны і звернута нават не да бацькоў, а да дзядуля-бабуляў, якія хацелі б настальгі-

на ўгадаць свае школьныя гады. Але іншая музыка таго ж аўтара спраўна стварае настрой, неабходны ў тых або іншых эпізодах. Ну а запрашэнне на здымкі гурта "Самада Брата" і выкарыстанне кампазіцыі, дзе рок сплітаецца са старадаўнімі песнямі, і ўвогуле прыводзіць не толькі да магутнай кульмінацыі, але і да роздуму пра непарыўную сувязь часоў — "праз эпоху": калі рок цудоўна спалучаецца з XVI стагоддзем, дык раманс "Чырвоны сарафан", не ўспрыняты ў фільме старшакласнікамі, стыльва каардынуецца са згаданай фінальнай песняй.

Прыгоды інквізітара адцягваюць на сябе надта многа ўвагі — здавалася б, частку іх можна было б і скараціць. Але — смешна! Без усялякіх "прыцягнутых" сітуацый ды "нацягнутых" умешак. Камедыіны талент Генадзя Фаміна вядомы даўно, а Дзмітрый Есяневіч у гэтым амплуа для многіх, пэўна, і станае прыемным адкрыццём.

Канешне, замест таго ж Парацэльса хацелася б бачыць кагосьці з беларускіх герояў. Але ж Мінск і нават старажытны Менск у стужцы ўзгадваюцца неаднойчы. Дый гарадскія краевіды пазнавальныя, асабліва шматлікія вулічныя скульптуры — і ў сцэнарый абыгрыны, і з новых ракурсаў паказаныя (аператар — Зміцер Рудзь).

Фільм пераконвае: зрабіць што-сьці неблагое — не толькі "як усе", але і, што важна, не горш за іншых, прычым цалкам сваімі сіламі, — мы можам. Значыць, ёсць спадзеў, што прыйдзе час не толькі школьнага "паўтарэння пройдзенага", але і самастойных творчых адкрыццяў. Іншымі словамі, перыяд алхіміі, калі беларускае "кіназолата" спадзіваліся зрабіць, разлічваючы выключна на цуд, мінуў (ну вельмі ж хочацца ў гэта верыць!). Наступлі перыяд "побывавай хіміі". А час сапраўдных беларускіх адкрыццяў у гэтай галіне — яшчэ наперадзе!..

К

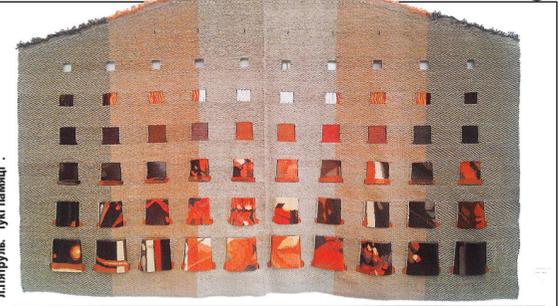
шэўнымі" струннымі. Крыштальныя россыпы моцартаўскага бісера паўсталі самымі разнастайнымі ператварэннямі чысцоткай, празрыстай, папраўдзе "жывой" крынічнай вадзі: у першай частцы — журчаннем летняга ручая, у другой — дробным восенскім дожджыкам, у трэцяй — сняжынкамі-льдзінкамі, што кружацца ў мяцеліцы... І увесь твор раптам наблізіўся да сучаснай экалагічнай тэматыкі ў музыцы.

Два познія Інтэрмецца І.Брамса, сыграныя В.Халадзнікам "на біс", працягнулі нітак ад рамантызму да пракэф'еўскай лірыкі, харальнасці XX стагоддзя. Магутна, бы аркестравае tutti з духавымі, гучаў раяль у час Concerto grosso швейцарска-амерыканскага кампазітара Эрнста Блоха, хаця б'ю пасунуты з авансцэны і выступаў усяго як дадатковая фарба сярэд струнных. "На дэсерт", як трэці аркестравы "біс", была "Не зусім Мясочная саната Л.Бетховена" саратаўскага кампазітара Уладзіміра Мішле, дзе піяніст са смакам (і адначасова не без густу) сыграў ролю акампаіятара-тапёра.

А назаўтра, ізноў з аншлагам, гучаў абяцаны Бах. Адмовіўшыся ад вялчуга, Вадзім адразу стварыў камерную, абсалютна давяральную атмосферу. Такім жа "давяральным" было і выкананне, годнае элітных салонаў: стыльнае, знешне простае, стрыманае, без рамантычнага флёру, ідэальна роўным бахаўскім гукам — ад класічнага да клавікор-давага і арганнага.

Ну а наш Камерны аркестр свае "дадаткова-падарункавыя" канцэрты правядзе на фестывалі ў Славені. Мяркуючы па добра адрэцэліраваным, вытанчаным цяперашнім выкананні, гастролі таксама павінны прайсці "на біс".

К

Д. Літвуль. "Лукі паміці".

Д. Канрашэў. "Супраціставленне".

У. Гарпелена. "Жітнёв 44-га".

В. Байтон. "Нашысце".

У. Кошук. "Дзень паміці".

Ад Сынкавічаў праз Ружаны і да Косава...

Акцыя "К": журналісткі аўтапрабег па СДК і не толькі

Карэта для Сапегі, а ў кавярні абед — у абед

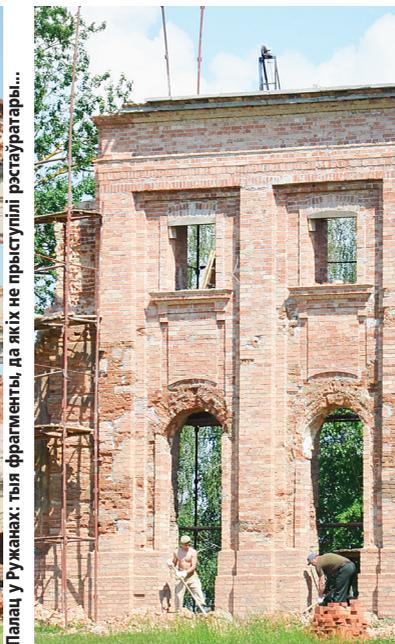
(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

(Не)лірычнае адступленне Яўгена Рагіна

Пад час нашых вандровак радзё ў аўтасалоне слухаем рэдка. Тэматычныя перадачы нашаму інфармацыйна перагружанаму стану не пасуюць (толькі аднойчы ўвосень, калі за акном цямна і дакучлівы дождж ніяк не мацаваў настрой, нечаканы голас Алега Вінярскага сагрэў салон і душы), папсовая музыка большасці FM-станцый таксама аптымизму не дадае. Таму перавагу аддаём прайгравальніку з рэпертуарам беларускамоўнага року. З "заходнікаў" вельмі падбаеца Creedence Clearwater Revival. Што яшчэ трэба ад жыцця? Дарога, лета, рок-н-рол!

Ля Ружанскай брамы

Але "ежай" духоўнай доўга сыты не будзеш. Таму, як толькі трапілі ў Ружаны, адразу пачалі шукаць кавярню. Пабачылі шмат цікавага. Да прыкладу, сквер са скульптурнымі выявамі набліжаных для Льва Сапегі асоб. Сквер гэты, калі верыць знаўцам гісторыі, рэгулярна папаўняецца драўлянай разбой за кошт частых скульптурных пленэраў. І вось такая канцлерава світа, паверце, — рэч для мястэчка брэндавага.

Шкада, але пра мясцовую кавярню такога не скажаш. Месціца яна непадалёк ад сквера, але абед у яе, даруйце за таўталогію, — у абед. "Пацалавалі замок" і купілі... правільна, марожанае.

Між тым, Ружанам, як падаецца, даўно час падумаць пра тое, што гасцінасць найперш — гэта кавярня са зручным для гасця графікам, гасцёўня з наборам мінімальна пастлуг. Ля Ружанскага палаца рэкламны шчыт паведамляў, што

менавіта такая гасцёўня і чакае любога ахвотнага вандроўніка. Але, як потым нам распавялі рэстаўратары з Брэста, гатэль у Ружанам мог бы быць, мякка кажучы, і крыху лепшым... Словам, мясцовому кіраўніцтву ёсць над чым працаваць.

Дырэктар тутэйшага музея Руслан Кніга быў заняты з чарговай дэлегацыяй гасцей. Удалечыні, на адным з крылаў пакуль яшчэ неадноўленай забудовы, завіхаліся рэстаўратары. Гэтым часам ва

ўнутраны двор палаца літаральна ўрываецца шыкоўны легкавік з расійскімі нумарамі. Нахабства! Вартаўнік спакойна, але катэгарычна даводзіць вадзіцелю, што пародак — адзіны для ўсіх, а стаянка — побач з галоўным уваходам. Аўтатурыст падпарадкоўваецца...

А мы тым часам завітаем да дырэктара музея. Установа працуе трэці год. За гэты час было прынята каля 60 тысяч турыстаў. Цікавая тэндэнцыя — пастаянна павялічваецца колькасць замежных гасцей.

Паколькі "К" неаднаразова пісала пра палац і яго экспазіцыі, адразу пераходзім да праектнай дзейнас-

га касцёла Святога Казіміра, на помніках археалогіі.

Пакуль пісаў гэты матэрыял, у Ружанам ужо адбыўся Міжнародны мастацкі пленэр "Дыялогі", ініцыятарам якога выступіў Мастацкі каледж імя А.Глебава ў Мінску. Паводле канцэпцыі праекта, навучэнцы мастацкіх школ з Беларусі, Расіі, а таксама Польшчы ўвасаблялі з дапамогай фарбаў нашу гісторыка-культурную спадчыну.

Адбыўся і традыцыйны фестываль "Ружанская брама", што пакуль мае абласны статус. Якая ў яго будучыня? Як падаецца, пры належным піяры і прадуманай маркетынгавай стратэгіі фэст можа збіраць багата народу ды някэска зарабляць. Але сказаць, што кіраўніцтва музея не ўмее зарабляць, нельга. Факты сведчаць самі за сябе: агульная сума продажу сувенірнай прадукцыі за мінулы год склала 120 мільёнаў. Шмат прыбытку прыносіць музею і правядзенне вясельных абрадаў.

Па словах Руслана Кнігі, настала пытанне выкарыстання ў музеі мультымедыйных тэхналогій. Напрыканцы гэтага года тое-сёе з сучаснага музейнага ноу-хау мусіць з'явіцца і ў Ружанам. Што гэта будзе — пакуль засакрэчаная інфармацыя.

І ўсё ж самыя каштоўныя музейныя прадметы — не інфакіёскі, а аўтэнтчныя артэфакты. Знайсці і набыць сёння прадметы, звязаныя з родам Сапегі XVI — XVII стагоддзяў, — задача архіскладаная. Тым не менш, апошнім часам ідзе паўўнёненне калекцыі музея, найперш дзякуючы перададзеным рэчам, канфіскаваным пры спробе незаконнага вывазу за мяжу.

Мае музей і шэраг клопатаў. Па словах дырэктара ўстановы, сёння цяжка знайсці высокакваліфікаваныя кадры і яшчэ цяжэй іх утрымаць. На гэты момант практычна ўсе навуковыя супрацоўнікі музея працуюць па размеркаванні. Усім зразумела, чаму прафесійныя музейшчыкі і гісторыкі мяняюць музей на школу ці якое іншае прадпрыемства: фінансавое пытанне яшчэ ніхто не адмяняў.

Не радуе Руслана Кнігу і той факт, што 70 працэнтаў турыстаў прыязджае ў музей у летні час. Тым не менш, пасля рэстаўрацыі ўсходняга корпуса сітуацыя мусіць змяніцца. Да слова, рэстаўрацыя рэзідэнцыі Сапегі ўнесена ў праграму "Замкі Беларусі", а таму штогод, пачынаючы з 2012-га, на аднаўленне ўсходняга корпуса палаца выдат-

На людным месцы

У рамках адзінага дня інфармавання насельніцтва Століншчыну на ведаў намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Васіль Чэрнік. У рабочай паездцы яго суправаджаў намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі, начальнік упраўлення культуры Брэсцкага аблвыканкама Сяргей Панасюк.

СТОЛІНШЧЫНА

Напачатку намеснік міністра культуры і начальнік упраўлення культуры прынялі ўдзел у пасяджэнні раённага выканаўчага камітэта, дзе разглядалася пытанне аб рабоце дзіцячых школ мастацтваў і дзіцячых музычных школ раёна па музычным, мастацкім, харэаграфічным развіцці і эстэтычным выхаванні навучэнцаў. Пра гэта распавялі начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Столінскага райвыканкама Васіль Заруба і дырэктар Столінскай ДШМ Мікалай Вайцяхоўскі.

Як працуюць ДШМ?

Дырэктар музея Святлана Варэніч, Сяргей Панасюк, Васіль Чэрнік, Васіль Заруба

Сёлета лаўрэатам рэспубліканскіх конкурсаў харэаграфічнага мастацтва стаў ансамбль "Карамель", лаўрэатамі міжнародных конкурсаў — Мілена Бруцкая, Таццяна Бабіч і Дар'я Гізун з Рэчыцкай школы мастацтваў. Заслужанай папулярнасцю карыстаецца народны ансамбль інструментальнай музыкі "Брыз" Столінскай дзі-

цячай школы мастацтваў... Тым не менш, навучальны працэс неабходна пастаянна ўдасканальваць.

Васіль Чэрнік адзначыў, што на Століншчыне пакуль мала дзяцей ахоплены эстэтычным выхаваннем. Актуальнай і характэрнай у цэлым для рэспублікі з'яўляецца праблема матэрыяльнага забеспячэння школ мастацтваў і музычных

школ — абнаўленне музычных інструментаў. Сталая прафарынтацыйная работа па выяўленні таленавітых дзяцей і моладзі будзе спрыяць дасягненню значных канкрэтных вынікаў на абласных і рэспубліканскіх аглядах-конкурсах ды фестывалях.

Васіль Чэрнік і Сяргей Панасюк пабывалі ў выставачнай зале на ўваходзе ў парк "Манькавічы" і ў Фядорскім сельскім доме культуры. Сустрэліся з працоўнымі калектывамі дзіцячага аддзялення Столінскай цэнтральнай раённай бібліятэкі, дзіцячай школы мастацтваў і Раённага краязнаўчага музея. У парку прыроды рэспубліканскага значэння "Манькавічы", дзе размяшчаюцца названыя ўстановы, выступіў народны ансамбль інструментальнай музыкі "Брыз" Столінскай ДШМ пад кіраўніцтвам Фёдара Вайцяхоўскага. Васіль Чэрнік даў высокую ацэнку творчасці калектыву і нагадаў пра магчымаць выкарыстання Прэзідэнцкага фонду па падтрымцы таленавітай моладзі ў нашым раёне.

Галіна ГАШЧУК
Столін
Фота аўтара

Спектакль "Сакрэт" паводле "Пунсовых ветразяў" А.Грына, пастаноўлены тэатральным аддзяленнем ДШМ № 2 г. Мінска на Малой сцэне Новага драматычнага тэатра, быў запрошаны на Міжнародны фестываль "Маленькая Мельпамена" ў Плунге (Літва).

Надзея БУНЦЭВІЧ

МІНСК

Малая сцэна — насамрэч, проста закуліссе. Прычым літаральна на другі дзень пасля мінскага паказу ў гэтым закутку тэатральнай прасторы Новага драматычнага пачаўся рамонт. Але такая "прапіска" дзіцячага спектакля, які рыхтаваўся як выпускны іспыт па асновах тэатральнага майстэрства, тлумачыцца проста: да нядаўняга часу гэты калектыву лічыўся Тэатральнай школай самога тэатра — школай № 1 ва ўсіх сэнсах гэтай лічбы. І тое, што спектакль гарача віталі ў замежжы, зусім не нонсэнс для тых, хто паспеў пабачыць яго ў нас.

коўваецца звыш мільярда рублёў з мясцовага бюджэту.

Спадзяёмся, што пад час наступнага візіту ў Ружаны мы зможам не толькі пабачыць вынікі працы рэстаўратараў, але і пракаціцца ў карэце, якой пакуль не хапае ў колішняй рэзідэнцыі Сапегаў.

З гэтымі думкамі выпраўляемся ў бок Косава, паралельна шукаючы на сваім шляху будынак якой-кольвечы сельскай бібліятэкі на Пружаншчыне...

Пару слоў пра...

Здавалася б, толькі перайшлі на чацвёртую перадачу, а перад намі ўжо **Івацэвіцкі раён**. У вёсцы **Квасевічы** СДК і сельская бібліятэка (філіял №15) працуюць у адзіным зграбным будынку. На гадзінніку — 16.00. Клубная ўстанова з 14.00 да 19.00 — на абедзеным перапынку. У бібліятэкі ён — з 14.00 да 15.00. Павінна працаваць, але дзверы — зачынены. Тлумачальных абвестак няма. Сітуацыя, на жаль, да болю знаёмая, таму вырашаем пачакаць. Схадзілі ў краму, купілі марожанае, пазнаёміліся з наваколлем. Установа культуры знаходзіцца паміж школай і дзіцячым садком. Месца люднае. Хтосьці ды паведамілі бібліятэкарцы, што побач з яе ўстановай бадзюцца незнаёмыя. Практыка, як кажуць, правяраная жыццём... Але дзесьці праз паўгадзіны з'явілася не бібліятэкарка, а чытачка са школы, трэцякласніца (як сама сказала) у панамцы і са стосікам кніжак пад пахай. Патрымалася за дзвярную ручку — і зноў пакрочыла ў школу. Шкада, мы фотаздымак не паспелі зрабіць. А папрасіць дзяўчо паўтарыць мізансцэну — не ў нашых правілах...

Што тут скажаш? Бібліятэку трэба навучыцца любіць. Насуперак любым жыццёвым абставінам. Тут, пад сотнямі вокладак, — сотні радасных адкрыццяў і шчырых шчаслівых прызнанняў. Без іх жыццё будзе іншым. Проста іншы бібліятэкар пра гэта не ведае. А ты — святая вер. Бібліятэкар — гэта не бібліятэка. Зачынена? Прыдзі

Гатовы фрагмент палаца Пуслоўскіх у Косаве.

Турысты з Гомельшчыны ў Сынкавічах.

Чакаанне ў Квасевічах.

пазней, пачакай, але не пазбаўляй сябе магчымасці парадавацца слову...

Паверыла нам трэцякласніца? Не ведаем. Але вельмі хочацца, каб паверыла...

А яшчэ хвілін праз колькі да нас падышла Ала Казімірчык — мастацкі кіраўнік СДК. Мы, натуральна, запыталіся ў Алы Віктараўны, з якой нагоды яна спяшаецца на працу, бо абед жа ў яе яшчэ не скончыўся. А Ала Віктараўна прыйшла па прастай прычыне: патлумачыць нам, што бібліятэкарка адсутнічае па ўважлівых прычынах, маўляў у кагосьці адпрасілася. Праўда, з канкрэтыкай прычын мы так і не пазнаёміліся. Мы выказалі ўдзячнасць спадарыні Казімірчык за тлумачэнне і рушылі на Косава...

(Не)лірычнае адступленне Кастуся Антановіча

Ізноў знаёмая сітуацыя. Пад час нашага падарожжа сустракаем ся з сумнай тэндэнцыяй, калі мясцовыя жыхары не ведаюць гісторыю сваёй малой радзімы — вёскі, мястэчка, горада... Чарговы прыклад — Квасевічы. Вёска мае даўнюю гісторыю, думаецца, насычаную на драматычныя легендарныя эпізоды. Для мясцовых жыхароў і заездных турыстаў нават стварылі памятны знак. Ды вось толькі ў апытаных намі мясцовых жыхароў так і не даведаліся пра таямніцы мясцовай гісторыі. А шкада: як-ніяк вёска на шляху паміж Ружанамі і Косавам — цікавае, хай і прыдуманых, павінна быць багата.

Палац адраджаецца...

Івацэвічына таксама сустрэла **Косаўскім** палацавым чудам... Так ужо атрымалася, што адзін з нас ніколі не бачыў Сынкавіцкай царквы, а другі — толькі чуў пра Косаўскі палац. Гэтым днём мы цалкам ліквідавалі прабелы ў наглядным веданні гэтых двух адметных гісторыка-архітэктурных помнікаў...

Леае крыло палаца Пуслоўскіх радуе свежай тынкоўкай. Мы праз час звязаліся па тэлефоне з намеснікам начальніка ўпраўлення культуры Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Брэсцкага аблвыканкама Вячаславам Гарбузавым. Той паведаміў, што на рэстаўрацыйныя палацавыя работы сёлета выдаткавана востем з паловай мільярдаў рублёў:

3,5 мільярда — з рэспубліканскага бюджэту, пяць — з абласнога. Грошы паступова і мэтанакіравана асвойваюцца. Тынкоўка вядзецца і ўнутры памяшканняў. Распрацаваны інжынерны праект, у тым ліку і ацяпляльных сетак. Прадумана, як зменіцца прыпалацавы ландшафт. Словам, клопату яшчэ шмат. Увесь аб'ект, па словах Вячаслава Гарбузава, мяркуецца здаць у 2018 годзе. Гэта будзе ўнікальны культурны комплекс, аналагаў якому на Брэстчыне няма. У палацавых пакоях месца хопіць і для музейнай экспазіцыі, і для гасцёўні. Значыць, ахвотныя ў гэтых жывапісных мясцінах, што, да таго ж, далі свету легендарнага Тадэвуша Касцюшка (з палацавых вокнаў на ягоны Дом-музей — цудоўная перспектыва), могуць затрымацца на некалькі дзён.

Працоўны дзень завяршыўся, і нам не давялося пагутарыць з рэстаўратарамі з Брэста. Але мы ўжо ведалі, што працуюць яны і ў Ружанах, і ў Косаве, і ў Бярозе. І паколькі скіроўваліся мы гэтым вечарам менавіта ў Бярозу, дык цвёрда вырашылі абавязкова сустрэцца з тымі, хто ўзнаўляе на Брэстчыне сіваю архітэктурную мінуўшчыну. Хаця б для таго, каб высветліць, а наколькі масава выкарыстоўваецца спецыяльная рэстаўрацыйная цэгла, што вырабляецца ў Століне. Але гэта — зусім іншая гісторыя...

Агульнае (не)лірычнае адступленне

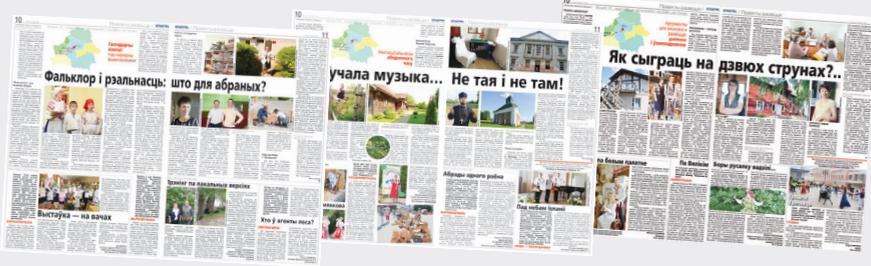
Сынкавічы, Ружаны, Косава... Тры раёны — тры брэндывыя гісторыка-архітэктурныя аб'екты, якія не могуць не ўплываць на змест работы прылеглых культурных устаноў. Але гаворка, хутчэй, не пра сённяшні, а пра заўтрашні дзень. Бюджэтайваральны маршрут — гэта не толькі старадаўнія цікавосткі ў першародным выглядзе. Гэта і поўны набор самых розных, у тым ліку — культурных паслуг. І бібліятэкі з клубамі ад Сынкавічаў да Косава павінны весці тут галоўны асветніцкі рэй. Ці не так?...

К

Фота аўтараў

Пачатак летняга аўтатура "К"

па ўстановах культуры Міншчыны, Брэстчыны і Гродзеншчыны друкаваўся ў №№ 22, 23, 25 за 2014 г.

"Маленькая Мельпамена" з "Сакрэтам"

Інсцэніроўка і пастаноўка ажыццявіла Віргілія Тарнаўскайтэ. Замест салодкай рамантычнай казкі "па-за часам і прасторай", як мы прывычаліся ўспрымаць гэтую гісторыю каханьня, яна зрабіла рэалістычна-алегарычны апавед, шчыльна населены дзючымі асобамі (усяго іх каля дваццаці, у тым ліку — два розных па ўзросце Грэя, тры Асолі: дзяўчынка, падлетак, дзяўчына). Дакладнае прытрымліванне аўтарскага праявічнага тэксту ніяк не перашкодзіла тэатральнасці. Мы ўбачылі не "гаворачыя галовы", а жывыя, псіхалагічна трапныя характары, дзе ігра дзяцей ніколі не бянтэжыла няшчырасцю — наадварот, яна была надзвычай натуральнай, быццам уся гісторыя разгорталася на нашых вачах у рэжыме онлайн, у адпаведнасці з сучаснай тэатральнай дакументалістыкай. Фанасфера спектакля ўзбагацілася шэптавымі паўтарамі асобных фраз, што ў пэўных момантах стваралі атмасферу таямнічасці, рабілі прыроднае рэха яшчэ адной дзючай асобай. Пастаноўка насыцілася пластычнымі нумарамі, нават

з адценнем "этна", бо апавед пра пунсовыя ветразі Асоль чула не ад фалькларыста Эглы, а быццам ад нейкіх ці то калядоўшчыкаў, ці то лясных духаў. Сэнсавая канцэпцыя спектакля — трэба рабіць чуды сваімі рукамі — засталася "ад Грына". Спектакль быццам "ачысціў" яе і ад залішняй ідэалізацыі, ад арванасці ад жорсткіх рэалій жыцця, і ад збліжэння з неверагоднай гісторыяй "Папялушкі", дзе чуд звалваецца на галаву нечакана, сам па сабе ці з нябёсаў.

Сцэнаграфію часткова "пазычылі" з будучай пастаноўкі Новага драматычнага: подыум з нацягнутымі канатамі. Усё астатняе рабілі самі, сабраўшы частку грошай сіламі бацькоў. Сцэнічныя строі былі пашыты аднагодкамі артыстаў — на вучэбна-вытворчым камбінаце. Школьнікі не толькі атрымалі невялікае грашовое ўзнагароджанне за сваю працу, але і ўбачылі яе вынікі. Запрошаныя на спектакль, яны з гонарам паказвалі адно аднаму, на кім з юных артыстаў лепш сядзяць пашытыя імі сукенкі ды фракі.

Сцена са спектакля "Сакрэт". / Фота Аляксандра ДЗМІТРЫЕВА

— У Плунге нас уразіў маэнтак Агінскага, іншыя экскурсіі, — расказала пра паездку Людміла Семіжон — дырэктар "першай тэатральнай школы", як працягваюць называць гэтую ўстанову і пасля перападначалецтва. — У прафесійным плане — цікавыя, насычаныя майстар-класы. У арганізацыйным — тое, што мастацкі кіраўнік фэсту Рымас Матуліс прыцягнуў да працы студэнтаў тамтэйшага ўніверсітэта, дзе ён выкладае, сумасцішы тэорыю з практыкай.

І ўсё было б добра, каб не было так шкада. Няўжо "Сакрэт" так і застанеца ў сакрэце на радзіме? Гэты спектакль (найперш, па сваіх мастацкіх якасцях) варты аднаўлення на сцэне таго ж Новага драматычнага. Прычым не толькі для школьнікаў. Вельмі хацелася б убачыць у зале і прафесійных артыстаў, і выкладчыкаў дзіцячых тэатральных студый, і, нарэшце, прафесуру нашай Акадэміі мастацтваў. Бо сярод удзельнікаў ёсць падлеткі, папраўдзе пацалаваная Мельпамена — і ніколі не сапсаваныя тэатральным "муштраваннем", чужымі найгранымі эмоцыямі: у гэтай школе ведаюць сапраўдныя сакрэты...

К

Арганізатары

Лёс у дубровенскага свята — шчаслівы. Калі ў пэўным месцы ў пэўны час збіраюцца неаб'якавыя людзі, творчы вынік сустрэчы — прадвызначаны. Колішнія старшыня Дубровенскага райвыканкама Міхаіл Ляшчынскі і начальнік упраўлення культуры Мікалай Пашынскі вырашылі, што першы фест павінен адбыцца ў 1993-м, пад час святкавання 600-годдзя Дуброўна. Вырашылі і не адступіліся ад свайго. Потым эстафету годна падхапіў сённяшні кіраўнік Дубровеншчыны Анатоль Лукашоў, актыўны прыхільнік любога творчага крэатыву. Сёлет, да прыкладу, на фестывальнай прэс-канферэнцыі ён замяніў частку ўласнай вітальнай прамовы да гасцей дэманстрацыяй прафесійна зробленай дакументальнай стужкі пра Дубровеншчыну, яе гісторыю і дзень сённяшні. І такіх фестывальных дэбютаў за тры святочныя дні набралася процьма...

Я і па сёння не дацяплю, як на сваіх далікатных плячах нясе нялёгкаю фестывальную ношу начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Людміла Дударова. (Нездарма ў рэдакцыйных кабінетах з'явілася ідэя звесці ў адзін артыкул меркаванні дырэктараў знакавых фестываляў, што ладзяцца ў райцэнтрах. А гэтым шматпакутным дырэктарам ёсць пра што распавесці, і неўзабаве публікацыя будзе падрыхтавана пад рубрыкай "Форум".) Дык вось, Людмілу Аляксеўну адначасова можна было бачыць у самых розных кропках шматпланавай і расцягнутай у прастору фестывальнай дзеі. "Галоўная ідэя нашага фестываля, — не стамляецца паўтараць Дударова, — стварэнне атмасферы сапраўднага сяброўства, таму кожны гасць павінен адчуць нашу шчырасць". Гэтае адчуванне суправаджала на кожным кроку. І калі ля Кіраеўскай крыніцы дзясяткі замежных гасцей адначасова танцавалі беларускую польку, і калі адбывалася тэатралізаванае шэсце гасцей ды ўдзельнікаў фестываля. (А шэсце — надзвычайна арыгінальнае, што не мае аналагаў на беларускай фестывальнай прасторы: мы вернемся да яго на месце ніжэй.)

Неаб'якавае Людміла Дударовай — "спадчынная", перададзеная ад яе папярэдніцы па кіраўніцтве аддзелам Кацярыны Лабука, якая цяпер узначальвае Абласны метадычны цэнтр народнай творчасці. Словам, фестывальная аргкаманда падабралася ў Дуброўне моцная. Адпаведныя знайшліся і фундатары.

Спонсары

Накарміць і прытуліць больш за дваццаць калектываў з Беларусі, Латвіі, Літвы, Эстоніі, Украіны, Славакіі, Малдовы, Расіі, кожнаму аддзячэнне сувенірам — справа, пагадзіцца не з лёгкіх. Але развіццё фестываля гарантуюць спонсары. Галоўны з іх — генеральны дырэктар абутковай фірмы "Марко", сенатар Мікалай Мартынаў, што нарадзіўся ў вёсцы Гудава Дубровенскага раёна. Такі фундатар не мог не падтрымаць фестываль. Іншая справа, што даўдэка не кожны аддзел можа пахваліцца падобнага кшталту мецэнатам. Я ў фестывальных кулуарах неаднаразова пытаўся: "Чаму?" Адказ збольшага быў адзіным: "Шукаць не жадаюць. Пры правільнай пастаноўцы пытання спонсары самі прапануюць свае паслугі". Прышла на дапамогу і буйная нафтавая кампанія. Як? Пра гэта ведае толькі старшыня райвыканкама.

Вечар другога фестывальнага дня прысвечаны паездкам замежных творчых калектываў па агра-

Фестывальны гід

На аршанскім аўтавакзале я пазнаёміўся з Галінай і Вадзімам Гаўрылавымі — майстрамі з Мінска. Яны таксама ехалі ў Дуброўна, везлі свае работы (разьба па дрэве, роспіс па шкле) і пыталіся ў мяне, наколькі прадстаўнічы Фестываль песні і музыкі Падняпроўя. Я, згадаючы візіт у Дуброўна, пераконваў, што фестывальны рух зацікавіліся толькі нядаўна. Чулі пра свята ў Паставах, Глуску і Бабруйску, пачалі намацаваць кантакты з гаспадаром хутара Шаблі. Не толькі дзеля прыбыткаў ад рэалізацыі сувеніраў, але і з прычыны, што фестывальны вір — гэта і адпачынак. Таму даўня рэдакцыйная ідэя выдаць фестывальны календар выглядае своечасовай і агульнакарыснай. Мода на рэгіянальныя свята становіцца ўсё больш пашыранай. А аўтарытэт ім мацуюць такія фестывалы, як "Дняпроўскія галасы ў Дуброўне".

Яўген РАГІН
Мінск — Дуброўна — Мінск

Бараболя і яе аўтары — работнікі культуры з Бешанковічы.

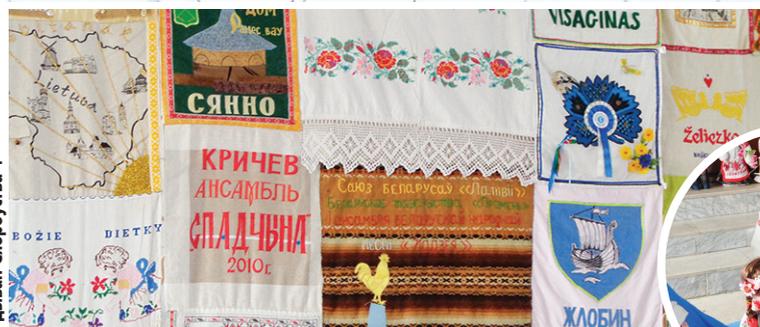

Спявалі салаўі...

І спонсары знайшліся: пра фестываль у Дуброўне

Ансамбль народнай песні і музыкі "Крыніца" з Дуброўна.

"Дыван сяброўства".

гарадках Дубровеншчыны. Вось у Паставах ад такой фестывальнай традыцыі часова адмовіліся па прычыне эканоміі сродкаў. Дуброўна на такі крок не пайшло па той прычыне, што ўсе выдаткі на правядзенне такіх вечароў узялі на сябе мясцовыя сельгаспрадпрыемствы.

Вось і атрымліваецца, што раённае ды спонсарскае грашовае падсілкаванне "Дняпроўскіх галасоў..." ці не ў два разы перавышае абласное. За будучыню традыцыянага свята песні і музыкі Падняпроўя пры такім раскладзе можна не хвалявацца. Днепр паяднуў не толькі артыстаў, але і бізнесменаў. Грошай стае і на прэзентацыйна-творчыя акцыі, і на замову верталёта для палётаў ахвотных над Дубровеншчынай...

Праекты

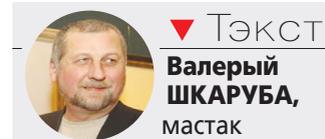
Спачатку пра традыцыйныя акцыі, што сталі фестывальнымі брэндамі. Кацярына Лабука пры-

малочныя... Упершыню было арыгінальна абыгранна па змесце фестывальнае шэсце. У выніку мазгавога штурму работнікі культуры Дубровеншчыны вырашылі, што дваццаць першы фестывальны падкова адбываецца ў дваццаць першым стагоддзі. Таму ў святочнай калоне ішоў дваццаць адзін лепшы: вучань раёна, выпускнік, спартсмен, жыхар, якому споўнілася сёлета дваццаць адзін год...

І менавіта чарговыя "Дняпроўскія галасы..." спарадзілі чарговы арыгінальны праект, што належыць крэатыўшчыкам аддзела. Гэтым разам іх узначаліла Клаўдзія Гарэлікава. Паколькі першы фестывальны дзень бавіцца ля Кіраеўскай крыніцы, дык і праект

Культура пачалася са...

...шчаслівага пачуцця адзіноты

Тэкст
Валерый ШКАРУБА,
мастак

— Так, пачалося ўсё з дзіцячага пачуцця адзіноты. І яно было не сумным, а шчаслівым. Уявіце, я знікаў на дзень у лесе, прападаў на беразе Бярэзіны з вудай, вандраваў па лугах, глядзеў на аблокі... І быў шчаслівы ад бясконцых уражанняў і адкрыццяў! Паяднанне з роднай Барысаўшчынай — гэта паяднанне з яе прыродай. Інакш кажучы, я з малых гадоў адчуў сябе неад'емнай часткай Беларусі... Калі цяпер бываю за мяжой, пастаянна лаўлю сябе на думцы: што я тут раблю? Хутчэй на Бацькаўшчыну, за вуду — і на Бярэзіну! Адзінота дапамагла паверыць у свае сілы. Мастак — ён павызначэнні адзіноці творца, заўжды сам-насам з уласнымі думкамі ды марамі...

Вось і атрымалася, што з гадоў пяці і цвёрда ведаў, кім стану. Мастаком! Не памятаю, хто купіў мне фарбы. Але і па сёння памятаю, як уразіў іх пах... І гэта — таксама пачатак маёй прафесіі. Сюды ж магу аднесці і першую сустрэчу з сапраўдным, але невядомым мне мастаком. Ён размясціўся з эцюднікам непадалёк ад нашай хаты і рабіў накіды... бярвенняў суседа, прызначаных для распілоўкі на дровы. Ніяк не мог зразумець: ну якая тут можа быць прыгажосць?.. Вось так, пакрысе, мной і завалодала рэалістычнае светабачанне. Пасля Акадэміі мастацтваў былі і сімвалізмы з кубізмамі, але перамога рэалізму, усвядомлены ў дзяцінстве пад барысаўскім небам...

Калі цяпер бываю за мяжой, пастаянна лаўлю сябе на думцы: што я тут раблю? Хутчэй на Бацькаўшчыну, за вуду — і на Бярэзіну! **Адзінота дапамагла паверыць у свае сілы. Мастак — ён павызначэнні адзіноці творца, заўжды сам-насам з уласнымі думкамі ды марамі...**

Пачаткам лічу і каляровыя ўкладкі з класічнымі рэпрадукцыямі, што меліся ў часопісе "Агеньчык". Я іх выразаў, складваў у стосік ды бясконца разглядаў... Так і апынуўся ў стыды выяўленчага мастацтва барысаўскага Палаца піянераў. Пагадзіцца, шлях заканамерны. Пашасціла з педагогамі, займаўся з імі адзінаццаць гадоў. Кнігі па выяўленчым мастацтве амаль не было. Асноўны "падручнік" — выразкі з "Агеньчыка". Пачаў хадзіць у кнігарню, штоўсці знаходзіў пра мастакоў, тут у крэме — і чытаў похапкам. З кнігарні мяне пачалі выганяць. Балазе наша студыя выпісала часопіс "Мастак". У пэўнай ступені я задаволіў свой голад на тэарэтычныя веды па маляванні. Напаткала чарговае шчасце, калі выпадкова прыдбаў маленькую кніжачку "Выяўленчае мастацтва". З вялікай пашанай захоўваю яе і цяпер...

Я і зараз, натуральна, люблю пабыць адзін на прыродзе. Успамінаю дзяцінства, асэнсоўваю сталасць. Так і нараджаюцца палотны пра маю Беларусь...

Балетмайстар ансамбля "Вясніца" з Акцёрскага цэнтру адпачынку Аляксандр Сарнаўскі.

Дубравушкі.

займеў назву "Жыватворная крыніца". Ладзіцца ён у рамках акцыі "Жывая гісторыя майго краю", а фінансуецца Еўрасаюзам. Сутнасць праекта вось у чым. Паколькі вада ў Кіраеўскім гаі мае павышаную мінералізацыю (навуковы факт!), дык прылеглая тэрыторыя належным чынам добраўпарадкавана, узведзены альтанкі, з'явілася зона адпачынку. Дарэчы, побач знаходзяцца і невядомага паходжання камяні. Легенды сцвярджаюць, што трапілі яны сюды з неба і менавіта гэтыя камянічныя "госці" "адчынілі" падземную гаючую рачулку...

Высновы

А яны надзвычай простыя: калі беззапаветна любіш родны край, ён табе абавязкова аддзячыць тым жа пачуццём. Ад такой шчаслівай любові і нараджаюцца праекты, што становяцца любімымі...

Фота аўтара
К

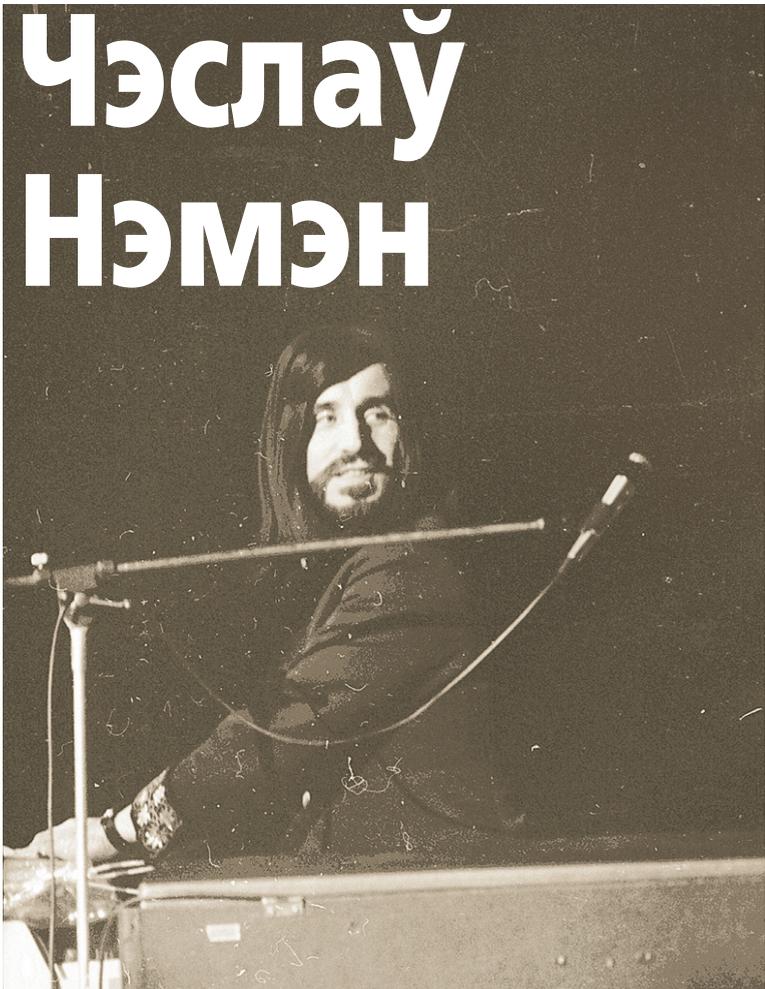
Да 75-годдзя з дня нараджэння славуэта земляка — Чэслава Нэмэна, ураджэнца Старых Васілішак, што на Шчучыншчыне, працягваем даследаванне кантактаў артыстаў ансамбля "Песняры" — найперш яго "залатога складу" — з гэтым рок-музыкантам, кампазітарам, паэтам, мастаком. Месцам першай сустрэчы ў 1971-м, нагадаем, стаў польскі горад Сопат, дзе і ладзіцца славуэта фестываль песні. Але сёння друкуем успаміны ўжо не ўдзельнікаў той сустрэчы. Аказваецца, "Песняры" розных скліканняў таксама мелі, хай часцяком і выпадковыя, стасункі з Нэмэнам.

Сяргей ТРАФІЛАЎ

Што сказаў Бадзьяраў?

Пра тое, ці былі сустрэчы з Чэславам Нэмэнам у Валянціна Бадзьярава — яшчэ аднаго з музыкантаў першых складаў "Песняроў", — не было вядома нічога. З іншага боку, ведаючы пра яго як пра музыканта-віртуоза і знакавага ягонага постаці ў беларускім музычным асяродку як арганізатара ды кіраўніка шэрагу музычных калектываў, можна было на гэты конт выказаць, прынамсі, гіпотэзы.

І вось пацвярджэнне. Размясціўшы на сваёй старонцы ў сацыяльнай сетцы фота Чэслава Нэмэна з нагоды ягонага 75-годдзя, атрымаў такі каментарый ад Валянціна Мікалаевіча: "Выбітны музыкант сусветнага маштабу! У 1976-м даводзілася з ім сустракацца ў Мінску пасля ягонага канцэрта. Я зайшоў за кулісы, з усімі перазнаёміўся, крыху пайграў на гітары яго гітарыста, які мне вельмі спадабаўся ў час выступлення. На жаль, больш не выпадала сустракацца з Чэславам. Калі я яго слухаю час ад часу, у такія моманты ён для мяне адназначна найлепшы вакаліст планеты! А знаёмы я з ягонай творчасцю яшчэ з часоў майго студэнцтва, а гэта — сярэдзіна 1960-х... Мае ж сябры па Кансерваторыі прагна слухалі яго запісы, асабліва — пласцінку "пры свячах": "Niemen Enigmatic". Усяго чатыры творы на кружэлцы, але якія: "Bema ramieci zalobny — rapsod", "Jednego serca", "Kwiaty

Чэслаў Нэмэн на канцэрце ў Мінскім Палацы спорту. Фота Аляксандра ДЗМІТРЬЕВА

і "Песняры"

На здымку ў адрым з польскіх часопісаў Анатоль Кашапараў рэпетыруе песню. Мо якраз нэмэнаўскаю.

Невядомыя сустрэчы легенд

ojczyste", "Mow do mnie jeszcze"! Класіка! А слухалі мы тады выключна адну "фірму" і, бадай, толькі Чэсік ды "Чырвоныя гітары" былі для нас рэдкім выключэннем з яе..."

А пасля візавання гэтага тэксту Валянцін Мікалаевіч дадаў:

— Я думаю, дадаваць мне асабліва не выпадае — хіба маё асабістае стаўленне да творчасці вялікага музыканта. Толькі наўрад ці тое ўзмоцніць значнасць постаці Чэслава. Адзінае мне і сёння шкада, што яму праз розныя абставіны не выпала-такі паўдзельнічаць у гурце "Blood, Sweat and Tears", куды ён, як вядома, быў запрошаны, але не паехаў. А гэта ж магла быць сапраўды выдатная супольнасць буйных музыкантаў. Але, на жаль...

Што сказаў Кашапараў?

Інфармацыі пра тое, што адзін з найзнакамітых салістаў ансамбля, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Анатоль Кашапараў меў хаця б выпадковыя сустрэчы з Чэславам Нэмэнам, мне, прызнацца, не траплялася. Але пад час сустрэчы ў Мінску летась наўдачу запытаўся, а мо быў які кантакт? Усё ж такі ў 1976-м, калі наш зямляк канцэртаваў у беларускай сталіцы, Анатоль Яфімавіч быў "песняром" са ста-

стагоддзе. Прыгадайце хаця б ягоны "Dziwny jest ten świat"!.. А на тым фестывалі ў сярэдзіне 1970-х разам з "Песнярамі" перасёкся з Чэславам. Дарэчы, чым далей, тым менш ён выбіраўся на буйныя канцэртныя пляцоўкі, аддаючы перавагу студыйнай працы, але на фестывалях прысутнічаў. Шкада, апошні перыяд ягонай творчасці не такі зразумелы шырокаму слухачу...

Колькі слоў да сказанага Анатолям Кашапаравым дадаў і заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзіслаў Місевіч:

— Выступалі на якаснай адкрытай пляцоўцы, па ўзроўні набліжанай да сцэны Сопата. Песню гэтую вырашылі рабіць, як кажуць, у апошні момант, таму часу мо крыху і не хапіла. Але Анатоль яе выканаў выдатна, бо, зразумела, асноўная роля тут адводзілася вакалісту. І памятаю, што публіка твор прыняла на ўра. А выбар песні Нэмэна для польскіх гастролей яшчэ раз пацвярджае: наш зямляк быў для нас тым артыстам, вышэй за якога мы ставілі хіба "The Beatles"...

Карыстаючыся храналогіяй выступленняў "Песняроў", складзенай і выкладзенай у Сеціва Дзмітрыем Цярохіным, выкажам

здагадку, што канцэрт з выкананнем "Sprzedaj mnie wiatrowi" мог адбыцца альбо ў пачатку 1974-га, альбо цягам 1975-га (у рамках Дзён культуры СССР). Дарэчы, памятае гэтую песню і наш наступны герой.

Што сказаў Пучынскі?

Першы гукарэжысёр "Песняроў" Мікалай Пучынскі быў мне цікавы не толькі ў кантэксце стасункаў ансамбля з Чэславам Нэмэнам.

Але пра гэта праз дасціпныя гісторыі суразмоўцы — у наступных нумарах. Аказалася — не дарэмна. Маё першае тэлефанаванне, мяркую, крыху здзівіла Мікалая Дзмітрыевіча, які сёння працуе інжынерам па гукатэхніцы ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Але я адразу пачуў у ягоным голасе цеплыню ўспаміну пра Нэмэна. Хоць суразмоўца адразу ж і папярэдзіў: "Я валодаю той інфармацыяй, якая датычыцца больш тэхнічнай часткі, чым творчай..."

А затым узяў адтэрміноўку ў тыдзень — другі, маўляў, "было, сустракаліся, а больш і не памятаю", трэба пазгадваць. Але, як я пісаў яшчэ на пачатку гэтага "серыяльнага" артыкула, такога кштальту фразы чуў ад многіх удзельнікаў "Песняроў" датычна перасачэнняў іх жыццёвых шляхоў з нашым зямляком Нэмэнам. А ў выніку атрымліваліся дастаткова падрабязныя апаведы. Так сталася і цяпер, калі сустрэўся з Мікалаем Пучынскім.

— Паколькі мой інтарэс заўжды быў у сілу прафесіі скіраваны да апаратуры, інструментаў, то і звяртаў на іх увагу найперш, — кажа на пачатку сустрэчы Мікалай Дзмітрыевіч. — А ў Чэслава Нэмэна меўся найлепшы па тым часе апарат, паколькі, захапляючыся ўсё больш электроннай музыкай, ён імкнуўся набыць найноўшыя распрацоўкі. Я, бывае, пераглядаю яго старыя запісы з польскага тэлебачання і зноў ды зноў звяртаю ўвагу, што не адставаў Нэмэн па сцэнічным абсталяванні ад музыкантаў сусветнага класа, урэшце, ён і сам належыў да іх ліку.

Магу, як і артысты першага складу "Песняроў", пахваліцца памятнай сустрэчай з Чэславам. Але, нягледзячы на тое, што я працаваў у ансамблі ў жніўні 1971-га не першы год, у Сопат, дзе артысты гутарылі з Нэмэнам, праз шэраг абставін Міністэрства культуры БССР мяне не выпусціла (але ўжо наступны выезд ансамбля за мяжу, у Чэхаславакію, быў і з маім удзелам у красавіку 1972 года). Адпаведна, спаткаўся з Нэмэнам пазней і вось якім чынам. Акурат у сакавіку 1972-га я па запрашэнні родных выправіўся ў польскі горад Познань. Наведаўшы свайго родзіча, пагасцяваў і ў сваякоў ягонай жонкі, а сярод іх аказаўся адным вялікім партыйным кіраўніком, і дзякуючы гэтаму я змог пабыць на шэрагу сеансаў недаступных у Саюзе фільмаў, як цяпер казалі б, у V.I.P.-ложы, а таксама — на канцэрце Чэслава Нэмэна. (Значым, згодна з храналогіяй канцэртаў Нэмэна, складзенай Тадэвушам Скліньскім, тое быў канцэрт у рамках фестывалю "Міжнародная эстрадная вясна". — С.Т.)

Пасля канцэрта падышоў пагутарыць з Нэмэнам, паколькі мы з ім амаль землякі: я нарадзіўся ў вёсцы Гарадзішка, непадалёк ад якой — Баранавічы і Навагрудак, а таксама, за шэсць кіламетраў, Завоссе — радзіма Адама Міцкевіча. Дарэчы, адной з тэм нашай даволі кароткай размовы і быў гэты паэт. Згадваў і ягоныя мясціны — Старыя Васілішкі. Зразумела, Нэмэн тады быў занятым чалавекам і не надта, відаць, выдзяляў час на такія гутаркі, але паколькі амаль землякі — усё ж пагутарылі.

Што і казаць, канцэрт ягоны быў атамны! Па-першае, мы падобнага класа выступленняў папросту не бачылі. Па-другое, гэта ранні Чэслаў, калі ў яго быў песенны, а не інструментальны рэпертуар, праз які, як і праз імкненне ягонай музычнай думкі да касмічных сфер, ён згубіў мноства прыхільнікаў. Яшчэ з таго часу я запомніў, што палякам не падабаўся яго саюз з італьянскай спявачкай Фарыдой...

Такой спявачка мая сустрэча з Нэмэнам. Распавядалі шмат пра свае ўражанні ад сопацкай гутаркі з ім і артысты "Песняроў", што пабывалі там. Тое не дзіва: гэта быў улюбёнец у ансамблі, але, заўважу, што пад Чэслава нічога не рабілі, ды і дасягнуць ягонага ўзроўню цяжка, амаль неверагодна.

У 1976 годзе, як я памятаю, мы не маглі быць на канцэрце Чэслава ў мінскім Палацы спорту праз іншыя выступленні. (Тая ж храналогія паведамляе, што ў лістападзе 1976-га, калі Нэмэн гастралюваў па Беларусі, "Песняры" былі ў Югаславіі і Харватыі. Праўда, канкрэтных дат у ёй няма. — С.Т.) Таму ўспаміны Уладзіслава Місевіча наконт таго, што я менавіта тады цікавіўся тэхнікай, прывезенай Чэславам, не магу пацвердзіць. Урэшце, не пацверджу звесткі з розных крыніц і пра тое, што "Песняры" нібыта нешта з апаратуры альбо інструментаў набывалі ў Нэмэна: такога не было.

А вось канцэрт у 1979-м я памятаю. Праўда, гэта быў іншы рэпертуар і іншы Нэмэн. У той другі прыезд, мяркую, ён быў цікавы блізкім па духу музыкантам і прыхільнікам. Мне ж бліжэй той Чэслаў, якога я пачуў у Познані. Наогул жа, на слыху ў Беларусі ён быў як праз музыку, так і праз тое, што ён наш!..

Успаміны і разгадка сакрэтаў Нэмэна ад Валерыя Дайнэкі і Уладзіміра Ткачэнкі — у наступных нумарах "К".

Пра творчыя сувязі Чэслава Нэмэна і "Песняроў"

мы пісалі ў №№ 7, 9, 11 за 2014 год, паабяцаўшы чытачам новыя адкрыцці. Нагадаем, ужо вядомы дэталі сустрэчы артыстаў у Сопате і факт існавання версіі песні "Бродзяга" ў нэмэнаўскай манеры, але — з аранжыроўкай Мулявіна.

(Заканчэнне. Пачатак у № 26.)

Іткіх плакатаў, якія спачатку маляваліся ад рукі, а пазней друкаваліся ў нашай падпольнай друкарні, было зроблена больш як сорак найменняў. Многія з іх цяпер знаходзяцца ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, у музеях Лепеля, Ушачаў, Полацка.

Аднак асабліваю ўвагу я надаваў партрэтам партызан, накідам і замалёўкам баявых эпізодаў, кампазіцыям будучых твораў. І калі ты ў мяне, Барыс, часта пытаўся: "Калі гэта зроблена?", — мне часам цяжка было адказаць дакладна, і я звычайна казаў: "Пачата ў 1942-м, а скончана ў матэрыяле ў 1969-м, 1970-м, у 1980-х гадах". За два гады знаходжання ў партызанскай брыгадзе я зрабіў больш як 70 аркушаў накідаў, замалёвак, партрэтаў, кампазіцый у розных тэхніках (акварэль, туш, пяро, аловак), без уліку беглых замалёвак — дакументаў памяці.

І калі цяпер гляджу на асобныя работы тых гадоў, міжволі апынаюся ў палоне ўспамінаў, якія звязаны з той або іншай сюжэтнай лініяй кампазіцыі. Часам ледзь разборлівы накід выклікае з далёкага мінулага мноства забытых і напам'янутых з'яў.

Вось перад мной вялікая, па мерках тых часоў, акварэльная кампазіцыя: эшалон у агні, постаці партызанаў у руху, санір-развалкі, партызанская гармата з разікам, а на першым плане — камандзір брыгады, камісар ды іншыя кіраўнікі. Баявая аперацыя прайшла ўдала. Яна была загадзя старанна спланавана. Было вядома, што аб 11-й гадзіне дня з-за павароту павінен з'явіцца варожы эшалон. Каля чыгункі заняў пазіцыю разлік нашай 45-міліметровай гарматы, падрыхтаваўся, каб з першага стрэлу вывесці са строю паравозны кацёл. Наш дасведчаны артылерыст капітан Ярмаш загадзя наваў гармату на цэль, якая неўзабаве павінна была з'явіцца. Уздоўж чыгункі залеглі байцы і камандзіры, аўтаматчыкі і кулямётчыкі, занялі свае пазіцыі мінамётчыкі.

Як і паведамляў наш разведчык-чыгуначнік Бульба, акурат аб 11-й гадзіне паказаўся эшалон. Ішоў ён без аварыйнай дрэзыны і на сярэдняй хуткасці, бо ў гэтай зоне партызаны рэдка рабілі дыверсіі. Я глянуў на Ярмаша, які схіліўся ля гарматы. Вочы яго свяціліся нейкай асаблівай захопленасцю. Нягледзячы на моцны мароз, твар быў усеяны кроплямі поту, засяроджаны. Эшалон набліжаўся... Грымнула гармата, снарад трапіў у цэль — кацёл паравоза ахутаўся белай парай. Ярмаш паслаў другі снарад, які дашчэнту разбіў паравоз. Капітан устаў і выцер пот з твару, а ўжо на ўсім пра-

цягу засады загрымелі кулямётныя ды аўтаматныя чэргі, выбухі гармат і мін. Ахова эшалона, дакладней некалькі салдатаў, што ацалелі, уцякала на супрацьлеглы бок чыгункі...

Эшалон быў нагружаны боепрыпасамі і прадуктамі. Усё гэта перагружалася ў сані, якія адразу ж ад'язджалі ў лес. Пасля выгрузкі паспрабавалі спаліць вагоны з дапамогай запальных шашак. Але яны толькі прапальвалі падлогу ў вагонах і падалі ўніз, у снег. Тады давялося цягаць салому, сухое галлё. Неўзабаве эшалон быў у агні. З гарнізона бліжэйшай чыгуначнай станцыі фашысты ўсчалі страляніну, але яна была непрыцэльная, хаатычная і не пашкодзіла нам. Пасля вяртання ў лагер я зрабіў акварэльную

партызаны пасля толькі частковага разгрому варожага гарнізона гэтак спакойна адыходзіць? Мог жа быць і контрудар з боку праціўніка!" — казалі некаторыя члены выстаўкама. Мае пярэчанні, што ўсё было ненавіта так — ніякага паспешлівага адыходу не было, — ні да чаго не прывялі. Выстаўкам — няўмольны. Толькі на пачатку 70-х гадоў я ажыццявіў гэтую тэму ў цыкле "Партызанскія будні".

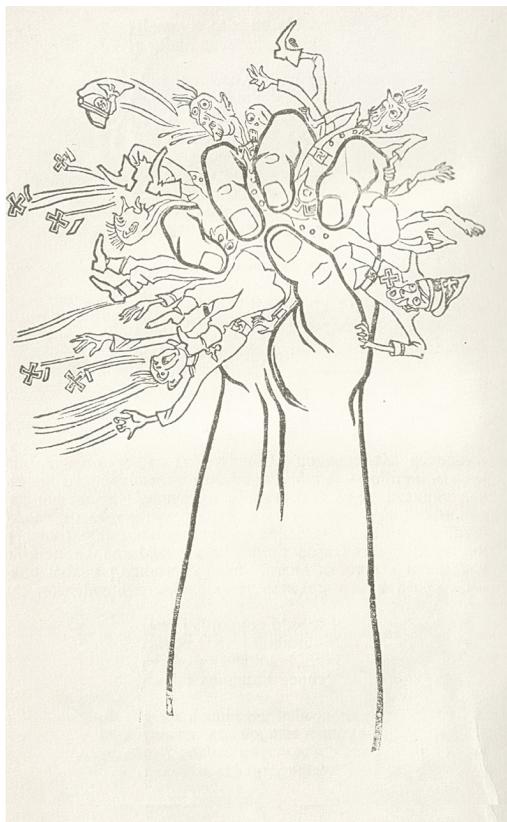
Я думаю, што гісторыя партызанскага руху ў Беларусі, між іншым, як і любая старонка нашай гісторыі, не мае патрэбы ні ў якіх выдумках, прычэсваннях, уціскаваннях у пэўныя рамкі. У нашай беларускай партызанскай барацьбе было столькі сапраўднага гера-

— Узімку 1942 — 1943 гадоў быў прыдуман адмысловы спосаб распаўсюджвання плакатаў і лістовак у варожых гарнізонах, — працягвае свой апавед Мікалай Гуціев у захаваным машынапісе. — Для гэтага выкарыстоўваўся паветраны змей вялікіх памераў з рухомым парусам і заціскам з аўтаматычным абмежавальнікам. Цёмнай ноччу змей запускаўся ў бок гарнізона з падветранага боку. Пад парусам прымацоўваўся пачак плакатаў і лістовак. Парус пад ветрам уздымаўся да самага верху, стукаў па абмежавальніку, і груз адрываўся ад зямлі. Плакаты і лістоўкі рассыпаліся над гарнізонам, ляцелі на зямлю... Раніцай у гарнізоне пачыналася паніка: усё абматана калючым дротам, уначы не чуваць было ніводнага самалёта, а наваколле засыпана лістоўкамі, якія заклікалі нямецкіх салдатаў і паліцаў павярнуць зброю супраць фашыстаў ды пераходзіць на бок партызанаў! Вынікі былі неблагія: да нас сталі перабягаць загнаныя сілай у фашысцкія фарміраванні або ашуканыя гітлераўскай прапагандай людзі...

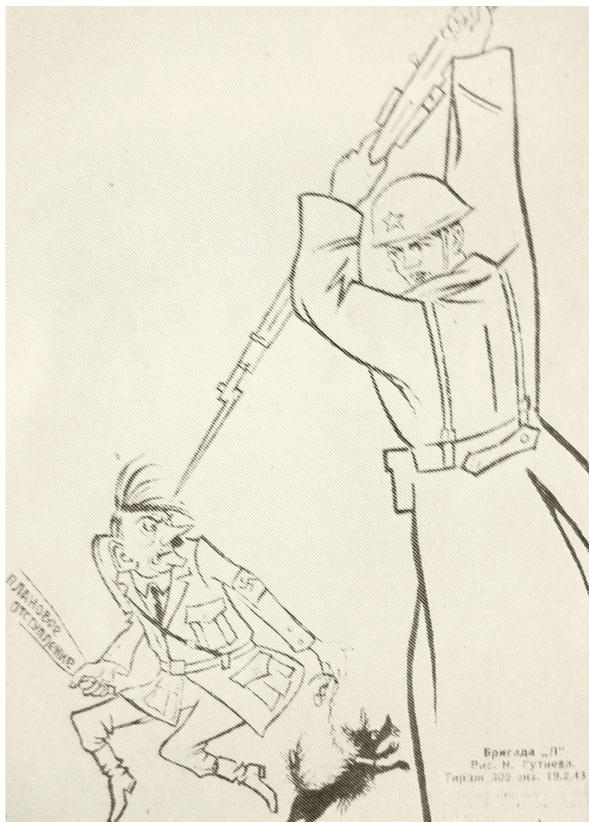
Барыс КРЭПАК

Да штыка пяро прыраўнаваць

3 успамінаў партызана-мастака Мікалая Гуціева

М. Гуціев. Сатырычны плакат "Будзеце памятаць, фашысцкія гадзі, хватуку стальных савецкіх палкоў!".

М. Гуціев. Сатырычны плакат "Планавае адступленне".

гэта, ці ж варта паўтараць адны і тыя самыя сюжэты... Мне думаецца, што сапраўды надакучваюць банальныя рашэнні, шабланізаваны гэтай, па сутнасці, невычэрпнай тэмы незвычайнага гераізму, бяспрыкладных подзвігаў і велічнасці чалавечага духу...

Каб не падавацца банальнасці лёгкіх і прамалінейных рашэнняў, відавоччу тых падзей трэба беражліва ставіцца да сваёй памяці, шукаць у сваіх успамінах і перажываннях не ілюзіі, прапушчаныя праз нівелявальную вуаль абстрактнасці, а сапраўдныя перліны непаўторнай, арыгінальнай прадзівасці. Гэта датычыцца не толькі выяўленчага мастацтва. Калі прэзаік, паэт, драматург, кінасцэнарыст пераадоляваюць запруды схематызму, дык з-пад іх пяра выходзяць сапраўдныя шэдэўры, здольныя захапіць шырокае кола чытачоў і глядачоў. У кожнага з нас, незалежна ад узросту, свае шырокія ды цікавыя творчыя планы. Бо калі хочацца многае сказаць, рамкі звычайнага робяцца цеснымі...

К

■ P.S. да машынапісу

Гэтыя ўспаміны былі напісаны Мікалаем Цімафеевічам Гуціевым шмат гадоў таму. Але многія яго думкі і сэнны застаюцца актуальнымі, асабліва ў тым, што наша нацыянальная тэма — тэма партызанскага руху — застаецца па-ранейшаму галоўнай у кантэксце выяўленчага эпаса пра мінулую вайну, у выніку якой загінула трэць насельніцтва нашай Радзімы — Беларусі. Зараз мастакоў-ветэранаў засталася ў жывых усяго дзевяць чалавек. І ўсе яны, нягледзячы на сур'ёзны ўзрост, — у творчым страі. Пажадаем жа ім добрага здароўя! У сваю чаргу, мы, журналісты, ніколі не забываем і тых мастакоў, якія сэнны няма з намі, хто ў цяжкія часы Вялікай Айчыннай прыраўнаваў да штыка пяро і аловак, хто і пасля Перамогі сваім талентам назаўсёды захаваў на палотнах, паперы і скульптурах народны Подзвіг, памяць пра які будзе жыць, пакуе будзе жыць чалавецтва...

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:

- Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.
- Мастацтва Беларусі XIX — пач. XX стст.
- Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.
- Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.
- Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
- Выстаўкі:**
- Выстаўка аднаго твора: карціна Мая Данцыга **"Вечны агонь"** — да 8 ліпеня.
- Выстаўка **"Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі"** — да 10 ліпеня.
- Выстаўка твораў Віктара Кліменкі **"Мы толькі вандроўнікі"** — да 7 ліпеня.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь:

МУЗЕЙ

"ДОМ ВАНЬКОВИЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І-Й ПАЛОВАЙ XIX ст."

г. Мінск, вул.
Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- **"Інтэр'еры шляхецкай сядзібы"**.
- **"Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча"**.
- **"Сядзібы партрэт XVII — сяр. XIX стст."**.

Тэл.: 327 43 22.

Экспазіцыі:

- **"Старажытная Беларусь"**.
- **"Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы"**.
- **"Банк БелВЭБ: новае жыццё нацыянальных скарбаў"**.
- Выстаўкі:**
- Выстаўка **"Галаграфія-2014. Мінск"** — да 7 ліпеня.
- Выстаўка **"Яны змагаліся за Беларусь. Азербайджанцы ў баях за Беларусь"** — да 27 ліпеня.
- Выстаўка **"Манеты Другой сусветнай вайны"** (са збору Калінінградскага абласнога гісторыка-мастацкага музея) — да 29 жніўня.
- Выстаўка **"Памяці Мінскага гета"** (афорты Лазара Рана з прыватнай калекцыі) — да 10 жніўня.

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДА РСДРП

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а.
Тэл.: 290 68 47.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка карцін і асабістых рэчаў Віктара Цітова **"Мастацтва, абпаленае вайной"** — да 28 ліпеня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ
МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК
"НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская,
19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60,
2 06 02; + 37529 551 80 51,
+37529 190 31 49.

■ Выстаўка з прыватнай калекцыі І.Сурмачэўскага **"Дух часу і раскошы: мода і стыль 1820 — 1920-х гадоў"** — да 15 жніўня.

Партрэтная зала

■ **"Выстаўка партрэтаў князёў Радзівілаў з калекцыі князя Канстанціна Гагенлоэ"** (Германія) — да 16 лістапада.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыя:

- **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.
- Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.
- Тэатралізаваныя экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.

Акцыі:

- **"Самы лепшы дзень"** (Дзень нараджэння ў музеі).
- **"У дзень вяселля — у музей!"** (па папярэдняй дамоўленасці).
- Музейная творчая майстэрня (майстар-клас па вырабе цацак з салёнага цеста).

Выстаўкі:

- Выстаўка, прысвечаная вызваленню Беларусі, **"Дарогамі Вайны"** — да 19 ліпеня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.

матэрыяльнай культуры) — да 14 верасня.

Філіялы Музея гісторыі
горада Мінска:МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- **"Мінск губернскай. Шляхецкі побыт"**.
- **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана Герою Беларусі, народнаму мастаку Беларусі, ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
- Выстаўкі:**
- Персанальная выстаўка фотаздымкаў Юрыя Іванова **"Па-за часам"** — да 3 жніўня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ
РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:

- **"Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет"**.
- Выстаўка:**
- Выстаўка гістарычнага партрэта Юрыя Каралевіча **"Рэмінісценцыя"**.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА
СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА
КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх,
10. Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:

- **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры к. XIX — с. XX стст.
- Выстаўка:**
- **"Куфарак: стагоддзе прыгажосці"** — рэканструкцыя касцюмаў XIX ст. — да 28 верасня.

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ
ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ
Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, пр-т Ракасоўскага,
49. Тэл.: 291 16 76.

Экспазіцыі:

- **"Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Л.Шчамялёва"**.
- Выстаўкі:**
- Выстаўка жывапісу **"Кобрынская палітра"** — да 9 ліпеня.

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-
ПАРКАВАЯ АНСАМБЛЬ

г. Гомель, пл. Леніна, 4.

Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная частка палаца
Выстаўкі:

■ **"Цмокі і васковыя фігуры"** (скульптуры драконаў і герояў фэнтазі, а таксама гістарычныя персанажы царскай сям'і Раманавых) — да 31 жніўня.

■ Выстаўка франтавых лістоў салдатаў Вялікай Айчыннай, што падарылі нам Перамогі, — **"Праўда салдацкіх трохкутнікаў"**.

■ Скарбы сусветнага жывапісу ва ўнікальнай калекцыі рэпрадукцый **Надзеі Лежэ** з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь — да 7 верасня.

Экспазіцыі:

- **"Культавыя прадметы"** ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
- **"Загадкавыя фантазіі мора"** (грот палаца).
- Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамьку.
- **"Чырвоная гасцеўня"**.
- **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.

■ Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокаль паўднёвай галерэі).

■ **"Старажытная гісторыя Гомельшчыны"** (археалагічная экспазіцыя).

■ У рамках праекта "Выток Нёмана — выток духоўнасці" — калектыўная выстаўка **"Абуджэнне"**.

■ Выстаўка дэкаратыўна-прыкладной творчасці А.Чуўюравай (Сярка) **"Частка маёй душы"**.

■ **"Вайны свяшчэнныя старонкі"** — выстаўка, прысвечаная Вялікай

Перамозе.
■ Фотавыстаўка С.І. Котава **"Праўнікі Перамогі"**.

Літэратура

■ **"Класікі беларускага мастацтва"**.

■ **"Свет звяроў Гомельшчыны"**.

■ Куток жывых экзатычных рэптылій.

■ **"Музей крыміналістыкі"**.

■ Лакальная экспазіцыя **"Ваенна-санітарны вагон"** — да 30 верасня.

■ Выстаўка да 100-годдзя

Першай сусветнай вайны **"Вялікая вайна"** — да 28 ліпеня.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

■ Экспазіцыя **"Прырода Лідчыны"**.

Выстаўкі:

■ **"Вядзём пачатак свой ад Гедыміна..."**.

■ **"Прадметы побыту к. XIX — пач. XX стст."**.

■ Выстаўка адной карціны **"Партызаны"**.

■ **"Прывітанне, ранейшая Ліда!"**.

■ **"Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка-60"**.

■ Турыстычна-пазнаваўчая праграма **"Праз вякі, праз стагоддзі"** ў Лідскім замку.

■ **"Крылы над Лідай"** — выстаўка да 100-годдзя Лідскага аэрадрома.

■ Выстаўка **"Як жылі нашы продкі"**.

■ Выстаўка **"Чарадзейны Куфар"**.

■ Выстаўка творчых работ выпускнікоў і выкладчыкаў мастацкай школы **"Сустрэча пакаленняў"**.

■ Персанальная выстаўка П.Цімафеева **"Драматычнасць сярэдняга плана. Час жывых"**.

■ У рамках праекта "Выток Нёмана — выток духоўнасці" — калектыўная выстаўка **"Абуджэнне"**.

■ Выстаўка дэкаратыўна-прыкладной творчасці А.Чуўюравай (Сярка) **"Частка маёй душы"**.

■ **"Вайны свяшчэнныя старонкі"** — выстаўка, прысвечаная Вялікай

Перамозе.
■ Фотавыстаўка С.І. Котава **"Праўнікі Перамогі"**.

■ **"Класікі беларускага мастацтва"**.

■ **"Свет звяроў Гомельшчыны"**.

■ Куток жывых экзатычных рэптылій.

■ **"Музей крыміналістыкі"**.

■ Лакальная экспазіцыя **"Ваенна-санітарны вагон"** — да 30 верасня.

■ Выстаўка да 100-годдзя

ШТОТЫДНЁВАЯ
МАСАВА-ПАЛІТЫЧНАЯ
ГАЗЕТА

Выдаецца з кастрычніка 1991 года

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ

Рэдакцыя
Рэдактары аддзелаў:
Канстанцін АНТАНОВІЧ,
Надзея БУНЦЭВІЧ,
Барыс КРЭПАК,
Юген РАГІН,
Ілья СВІРЫН

Аглядальнік рэдакцыі:
Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ,
Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Спецкарэспандэнт:
Пётр ВАСІЛЕЎСКІ,
Алег КЛІМАЎ,
Вольга НАВІЦКАЯ

Загадчык аддзела фотаілюстрацый — Юрый ІВАНОЎ

Мастацкі рэдактар — Наталля ОВАД Карэктар — Інга ЗЕЛЬГІС

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск,
пр. Незалежнасці, 77.

Пакоі 16-28, 94-98,
чацвёрты паверх.

Тэлефоны:
(017) 286 07 97,
(017) 334 57 23

Тэлефон-факс:
(017) 334 57 41
Рэкламны адрас:
тэл. (017) 334 57 41

www.kimpress.by

E-mail: kultura@tut.by

Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.

Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі.

Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. "Матэрыял на правах рэкламы.

"Культура", 2014.
Індэкс 63875, 638752

Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Наклад 6316

Падпісана ў друку 02.07.2014 у 20.00
Замова 2817

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку".

ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Выдавец — Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова "Культура і мастацтва" 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77.

Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх.
Прыёмная: (017) 290 22 50.
Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35

QR-код:

9 771994 478007 1 4 0 2 7

УВАГА!

ІДЗЕ ПАДПІСКА
НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс
"Раўбічы", Мінскі раён.
Тэл.: 507 44 68.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Персанальная выстаўка **Аляксандра Рыжэўскага**, майстра разьбы па шкарлупіне яйка.

МУЗЕЙ В.К. БЯЛЫНЦКАГА-
БІРУЛІ Ў Г. МАГІЛЁВЕ

г. Магілёў, вул. Ленінская, 37.
Тэл.: (8-0222) 22 48 87.

■ Экспазіцыя **"Культура 1-й пал. XIX ст."**.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўкі:**
- Выстаўка **"Беларусь сакральная"** — да 27 ліпеня.
- Выстаўка фотаапаратаў **"Настальгія"** — да 31 ліпеня.

Ратуша

- Пастаянная экспазіцыя.

Інфармацыйна-касаваы
цэнтр

- Выстаўка **"Смак беларускай гісторыі"** — да 31 ліпеня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС
"МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён,
Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 91,
(8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстаўка фатаграфій **"Мір стары — Мір новы"**

Слановая зала

Тэл.: 327 78 66.

Экспазіцыя:

- Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы **"У пошуках папараць-кветкі"**, **"Вячоркі"** для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.

Выстаўка:

- Выстаўка работ заслужанага дзеяча мастацтваў Літвы, мастака Пётры Сяргіевіча **"За славу роднай стараны"** — да 10 ліпеня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА
МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10.

■ **"Back in BSSR / Ізноў у БССР"** (савецкі плакат 1940 — 1980-х гг., прадметы

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАД